

20627.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
SİGORTACILIK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE VE İNGİLTERE UYGULAMALARINDA
SİGORTA ARACILARI ÜZERİNDEKİ DENETİM VE DÜZENLEMELER**

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. ŞEVKİ KAYLAV

HAZIRLAYAN
GÜNAY AYDIN

İSTANBUL, 1992

T.C. YÜSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	1
ÖNSÖZ	2
GİRİŞ	3
I. BÖLÜM : SİGORTA KAVRAMI	4-8
1.1. SİGORTANIN TANIMI	4-6
1.2. SİGORTANIN FONKSİYONLARI	6-7
1.3. SİGORTANIN İŞLEYİŞİ	7-8
II. BÖLÜM: SİGORTA ARACILARI	9-12
2.1. ACENTELELER	9-10
2.2. PRODÜKTÖRLER	10-11
2.3. BROKERLER.....	11-12
III. BÖLÜM: SİGORTADA DENETİM	13-22
3.1. DENETİMİN NEDENLERİ	13-14
3.2. DENETİMİN AMAÇLARI	14-15
3.3. DENETİM SİSTEMLERİ.....	15-16
3.4. DENETİMİN ALANLARI	16-17
3.5. DENETİMİN KURULUŞLARI	17
3.5.1. SİGORTA MURAKABE KURULU	18
3.5.1.1. Kurulun Yapısı.....	18
3.5.1.2. Kurulun Sorumlulukları.....	19
3.5.1.3. Kurulun Görevleri.....	18-20
3.6. DENETİME YARDIMCI KURULUŞLAR.....	20
3.6.1. SİGORTA TETKİK KURULU	20
3.6.2. TARİFE KOMİTELERİ	20
3.6.3. SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİ BİRLİĞİ	20-22
3.6.4. MİLLİ REASÜRANS T.A.Ş.....	22
IV. BÖLÜM :SİGORTA SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ DENETİM	23-42
4.1. SİGORTA ŞİRKETLERİ ÜZERİNDEKİ DENETİM	23-24
4.2. SİGORTA ARACILARI ÜZERİNDEKİ DENETİM	24-25
4.2.1. ACENTELELER	25-35
4.2.1.1. Acentelik açmak için gerekli şartlar	25-27
4.2.1.2. Acentenin yetkileri	28
4.2.1.3. Acentenin hakları	28-29
4.2.1.4. Acentenin yükümlülüğü	30-32

4.2.1.5. Acentenin sorumluluğu	32
4.2.1.6. Acenteye uygulanabilecek cezai yaptırımlar	32-33
4.2.1.7 Acentelik mukavelesinin sona erdirilmesi	33-35
4.2.2. PRODÜKTÖRLER	35-42
4.2.1. Prodüktörlük için aranan şartlar	35-37
4.2.2. Prodüktörün yetkileri	37-38
4.2.3. Prodüktörün hakları	38
4.2.4. Prodüktörün yükümlülükleri	39-40
4.2.5. Prodüktörün sorumlulukları	40-41
4.2.6. Prodüktörlüğün sona ermesi	41-42
V. BÖLÜM : AVRUPA TOPLULUĞU DİREKTİFLERİNE BAĞLI OLARAK ARACILARINDENETİMİ.....	42-50
5.1. AVRUPA TOPLULUĞU DİREKTİFLERİ	42-43
5.2. İNGİLTERE'DE ARACILIK SİSTEMİ	43-44
5.2. 1. Acenteler	44-46
5.2.2. Brokerler	46-47
5.3. İNGİLTERE'DE ARACILARIN DENETİMİ	47-48
5.3.1. Broker olarak kaydedilmenin koşulları	48-49
5.3.2. Brokerin görev ve sorumlulukları	49-50
5.3.3. Brokerin disiplin işlemleri	50
SONUÇ	52
İNGİLİZCE ÖZET.....	53-69
KAYNAKLAR	
EK	

KISALTMALAR

T.T.K.	:Türk Ticaret Kanunu
S.M.Kl.	: Sigorta Murakabe Kurulu
S.M.Kn.	: Sigorta Murakabe Kanunu
B.K.	: Borçlar Kanunu
A.T.	: Avrupa Topluluğu
K.H.K.	: Kanun Hükmünde Kararname
V.K.	: Vergi Kanunu
m.	: Madde
s.	: Sayfa

Ö N S Ö Z

Sigorta sektörünün gelişmesi, sigortanın işlevlerini yerine getirebilmesine bağh olduğu kadar, onun hukuki düzenlenmesi ile de yakından ilgilidir.

Sigortada, diğler ticari işletmelerden farklı olarak halkın korunması daha fazla önem kazanmaktadır; çünkü sigortacının sattığı mal güvencedir. Sigortanın bu özelliğı ve ekonomik hayattaki önemi devletin sigortayla ilgilenmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu sebeplerle araştırmamda sigortalının korunması açısından getirilen yasal düzenlemelerin neler olduğunu incelemeyi amaçladım.

Seçtiğim konuda beni yönlendiren ve kaynak kitaplarıyla yardımcı olan Sayın Bedi YAZICI'ya ve yardımlarından dolayı Sayın Yrd. Doç. Şevki KAYLAV'a teşekkür ederim.

GİRİŞ

Devletin sigorta sektörü üzerindeki denetimi geniş ve kapsamlı bir alan olduğundan çalışma konusu sigorta araçları üzerindeki denetim ile sınırlandırılmıştır. Tez konusu sigorta şirketleri ile sigortacılar arasında bağı sağlayan araçlar üzerinde olduğundan reasürans araçları konunun içinde yer almamıştır.

İlk bölümde sigortanın ne olduğu, neyi amaçladığı ve nasıl işlediği üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde genel olarak aracı çeşitleri üzerinde durulmuş ve ülkemizde yer alan araçlar ile ülkemizde uygulaması olmayan brokerler açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde sigortada denetimin önemi ve denetimi yapacak kuruluşlar açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde sigortalının korunması açısından sektör üzerindeki denetim ile sigorta araçları üzerindeki denetim ve düzenlemeler üzerinde durulmuştur.

Beşinci bölümde ise gerek sigortacılıkta gelişmiş bir ülke olması, gerekse Avrupa Ekonomik Topluluğu'na direktifleri ile bağlı olması nedeniyle örnek ülke olarak alınan İngiltere'deki sigorta araçları ve bunlar üzerindeki denetim incelenmiştir.

1. BÖLÜM: SİGORTA KAVRAMI

1.1. SİGORTANIN TANIMI

Sigorta, fertlerin hayatta karşılaşılabilecekleri risklerin zarar ve masrafa sebep olan sonuçlarından korunmak için önceden tedbir alma ihtiyacı ile oluşturulmuş bir güvence biçimidir.

Sigortanın esası bireylerin kendi imkanları ile karşılamakta zorluk çekeceği maddi zararları topluma yaymak yolu ile ekonomik bakımdan önemsiz hale getirilmesi prensibine dayanır. Bu nedenle sigortayı bir sosyal buluş ve dayanışma örgütlenmesi olarak düşünebiliriz.

Sigorta sözleşmesi ile sigortacı belli bir prim karşılığında sigortalının para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratabilecek bir rizikonun meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi taahhüt eder.

Bu rizikoların ne zaman gerçekleşeceği bilinmediği gibi, olduğu zaman vereceği zarar da önceden tahmin edilemez. Sigorta görünen bazı noktalarda kumara benzetilebilirse de aslında kumardan tamamiyle farklıdır. Çünkü kumar riziko oluşturur; sigorta ise rizikoları etkisiz hale getirir. Ayrıca sigorta da amaç kişilerin kazanç elde etmesi için değil malvarlıklarındaki muhtemel hasar ve kayıpların giderilmesi içindir.

Her türlü riziko sigorta kapsamına alınmaz. Bir rizikonun sigorta ile teminat altına alınabilmesi için şu özellikleri taşıması gerekir.

a) Rizikoyu kısaca zarar ihtimali olarak tanımlayabiliriz. Sigorta ile teminat altına alınabilmesi için rizikonun gerçekleşmesinde kesinlik olmamalıdır. Hasar olma ihtimali yoksa veya kesinse sigortadan bahsedilemez. Sigorta gelecekte gerçekleşmesi mümkün olabilecek riskleri teminat altına alır. Fakat bu kesinlik bazı sigortalarda sonuç itibarıyla olduğu halde zaman bakımından yoktur. Bireyin yaşamı sırasında veya ölümü halinde oluşacak kayıpları karşılamak için yapılan hayat sigortalarında olduğu gibi.

b) Büyük adetler kanununa uygun olmalıdır. Benzer rizikoya sahip çok sayıda şahıs olmalıdır. Sigortacı aynı türden büyük miktarda sigorta yapmalıdır ki, kendi rizi-

kosunu doğru şekilde hesaplayabilsin.

c) Tarafların iradesi dışında beklenmedik oluşan hasar ve kayıplar olmalıdır. Fakat bu sınırlama kesin değildir. Mali sorumluluk sigortasında poliçe sahibinin kasıta varan ağır kusuru bile teminat altına alınabilmektedir.

d) Hukuki açıdan sigorta edilmesinde bir sakınca veya engel olmamalıdır.

e) Sigortalı malın doğası sebebiyle oluşan zararlar sigorta teminatının kapsamı dışındadır.

Sigortanın konusu, hasara uğraması muhtemel herhangi bir mal, oluşumu yasal bir hakkın ihlaline sebep olacak veya hukuki bir sorumluluk oluşturabilecek bir olay olabilir.

Sigorta edilebilmesi için sigorta konusu olan mal, hayat, sorumluluk üzerinde sigortalının mali menfaati olmalıdır.

Sigortada tazmin ve menfaat prensibi vardır. Tazmin prensibine göre, sigorta kazanç aracı olamaz, sigortalı yalnızca uğradığı gerçek ve somut zararı sigortacıdan isteyebilir. Yalnızca hayat sigortasında bu prensip uygulanmaz. Sigortalı birden çok hayat sigortası yaptırabileceği gibi sigorta tazminatı ile birlikte sorumluluk tazminatını da tahsil edebilir. (T.T.K. m. 1301)

Menfaat prensibine göre ise sigorta himayesi, ancak para ile ölçülebilen meşru, ahlaka ve hukuka aykırı olmayan belirli veya belirlenebilir bir menfaatin varlığını gerektirir.

Sigortayı sosyal ve özel sigortalar olmak üzere ikiye ayırabiliriz.

SİGORTA

Devlet eliyle sağlanan
SOSYAL SİGORTALAR

- Sosyal Sigortalar Kurumu
- Emekli Sandığı
- Bağkur

Devlet Denetiminde Yapılan
ÖZEL SİGORTALAR

- Sigorta şirketleri

Sosyal sigortalar kanunla kurulmuş kurumlar tarafından kâr amacı güdülmeden yapılır. Kanunen belirlenen riskleri teminat altına alır ve belli bir kesime güvenlik sağ-

lamaya yöneliktir.

Özel sigorta ise şahısların menfaatini çeşitli risklere karşı teminat altına almak için kâr amaçlı şirketler tarafından oluşturulmuş güvence şeklidir. Özel sigortaları konusuna göre mal, sorumluluk ve hayat ile ilgili sigortalar olmak üzere üçe ayırabiliriz. Sigortalının mal üzerindeki menfaatinin her bir tehlike için ayrı ayrı tanımlandığı mal sigortaları, yangın, hırsızlık, nakliye ve bireyin hasarlarını kapsar. Sorumluluk sigortaları, bireyin ihmali veya yasaları çiğnemesi sonucu mal hasara uğrar ve/veya bir kişi yaralanırsa bireyin ödeyeceği tazminatı karşılar. Hayat sigortaları ise bireyin yaşamı ve/veya ölümü halinde oluşacak kayıpları karşılamak için yapılır.

Riskin özelliklerine göre devlet sigortacılık alanında faaliyette bulunur. Devlet, sigortacılığı sigortanın mecburi olması hallerinde rizikonun özelliği sebebiyle özel sermayenin altından kalkamayacağı durumlarda düşünebilir. İşsizlik, savaş ve bazı büyük doğal olayların sigortası gibi. Bu tür çok büyük rizikoları devlet prime ek olarak vergi alıp her kesime yayarak karşılar.

Devlet bazı sigorta türlerini kamu yararı veya üçüncü şahısların korunması açısından özel sigorta şirketleri tarafından yapılmasını zorunlu hale getirebilir. Örneğin Belçika'da kamu taşıtlarının hukuki organizatörlerinin hukuki sorumluluk sigortaları gibi. (1)

Ülkemizde ise üç sahada zorunlu sigorta vardır.

Trafik sigortası: Karayoluna çıkan her motorlu taşıt üçüncü şahısların malına ve canına verebilecekleri zararlara karşı sigorta akdi yapmak zorundadır.

Hukuki sorumluluk sigortası: "Hava seyrisfer kanununa" göre yolcu ve üçüncü şahısların can ve mallarına hava vasıtaları sebebiyle gelecek zararlara karşı hukuki sorumluluk sigortası yaptırmak zorundadır.

Sigorta murakabe kanununun öngördüğü zorunlu sigortalar:

Bakanlar kurulu kamu yararı açısından şahıslara ve topluma zarar verebilecek her çeşit meslek ve faaliyetlere karşı teminat oluşturması amacıyla gerekli gördüğü sigorta türlerini mecburi hale getirebilir. 3.11.1989 tarihli 14684 sayılı kararnameye göre otobüslerle şehirlerarası veya uluslararası sefer yapan şahıs ve işletmeler, sürücüler bunların yardımcıları ve yolcular için "otobüs zorunlu koltuk" sigortası yapmak zorundadır.

1.2. SİGORTANIN FONKSİYONLARI

Sigortanın en önemli fonksiyonu bireylere ve işletmelere ekonomik ve sosyal hayatta güvence sağlamaktır. Sigortacılığın özelliği rizikoların etkisini gidermek (bertaraf etmek) ve oluşan zararın sigortalılar arasında dağıtılmasıdır. Sigorta bu özelliği ile bi-

(1) MEHMET KAHYA "Mecburi hale getirilmesi düşünülen sigortalar" Sigorta Dergisi,7. Cilt,Sayı 9, Kasım 1990, s. 31.

reyleri geleceğin getireceği risklerden korkmadan yaşamasını güvence altına alır. Sigorta girişimcilere sağlamış olduğu güvence ile iş hayatında emniyet ve atılım gücü sağlar. Ekonomik faaliyetler ancak sigorta vasıtasıyla gelişme olanağı bulur.

Sigortanın bu esas fonksiyonu dışında birçok yan fonksiyonları vardır. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz.

a) Sigorta kapital birikimi sağlar. Özellikle hayat sigortalarında uzun vadeli olması nedeniyle önem kazanmaktadır. Hayat sigortaları ile ilgili olarak ayrılan riyazi ihtiyatlar, sigorta şirketlerinin fon yaratmalarında, başka bir deyişle yatırımlara yönelecek sermayenin birikiminde en önemli kaynağı teşkil etmektedir.

"Hayat sigortalarında daha uzun, ticari sigortalarda ise daha kısa vadeli olmak üzere daima bir yatırım zorunluluğu vardır." (2)

b) Sigorta kredi teminini kolaylaştırır. Sigortayla güvenceye alınan menkul veya gayrimenkulün ipotek veya rehin verilmesi karşılığı kredi alma imkanını kolaylaştırmaktadır. Böylece kredi verenin riski devretmesi sigorta yolu ile sağlanmış olmaktadır. Amerika'da bütün taksitli satışlarda hayat sigortası esas alınmaktadır. (3)

c) Sigortacılar elde ettikleri bilgi ve deneyim sonucu hasar azalmasını ve önlemesini sağlayıcı tedbirler alınmasını sağlarlar. Bu tedbirler hasar öncesini ve sonrasını kapsar. Bunlar; engel olucu tedbirler, koruyucu tedbirler, ziyanın asgari hadde indirilmesi ve kurtarma çalışmaları olarak sıralanabilir.

1.3. SİGORTANIN İŞLEYİŞİ

Sigortanın tekniği, benzer rizikolara sahip çok sayıda şahısların biraraya toplanması ve bunlardan elde edilecek primlerin riziko gerçekleşmesi halinde, ödenecek tazminatları karşılayacak şekilde düzenlenmesi esasına dayanır.

Bu düzenlemeyi yapabilmek için rizikoları gerçekleşme ihtimaline en yakın şekilde tesbit etmek gerekir. Bunun için istatistik ilminden (özellikle ihtimaller hesabı ve büyük adetler kanunundan) yararlanır.

İhtimaller hesabı ile bir rizikonun gelecekteki bir zaman içerisinde ve belirli sayıdaki şahıslar bakımından gerçekleşme ihtimali tespit edilir. Büyük adetler kanununa göre ise ihtimal hesabı ne kadar çok sayıda olay üzerinde olursa o kadar gerçeğe uygun sonuç vermektedir. Olaylar benzer olduğundan aynı miktarda riziko sigortalandığında meydana gelecek hasarlar gelecekte de geçmişteki kadar olacaktır. Böylece, her sigortaya düşecek prim gerçeğe yakın bir şekilde tesbit edilebilir.

(2) ALİ NEYZİ, Sigorta Sorunu , İstanbul,1972, s. 4

(3) RIEGEL ROBERT -MİLLER S, JEROME, Insurance Principles and Practices, 5th. ed.Practice hall. inc. New Jersey 1986, s. 3-4.

Bir veya belirli sayıdaki büyük rizikoların sigortası ise, sigorta şirketleri tarafından rizikonun fertten gruba devrini sağlayan poller oluşturularak paylaşılır.

Sigorta şirketleri, sigorta etmek sureti ile üzerlerine aldıkları rizikodan kendi üzerlerinde tutabilecekleri kısmı ayırdıktan sonra kalanını reasürans yolu ile devreder. Türkiye'de faaliyette bulunan sigorta şirketleri kasko branşı hariç diğer branşlarda kendi üzerlerinde tutabilecekleri miktarı aşan kısımlar üzerinden belli bir yüzdesini Milli Reasürans şirketine devretmek zorundadır. Bu zorunluluğun dışında sigorta şirketi üstlendiği rizikonun ne kadarını reasürans yolu ile devredeceği, kendi teknik ve mali kapasitesine ve reasürör ile yaptığı anlaşmaya bağlıdır.

Sigorta şirketleri faaliyete başlayabilme için ruhsat almak ve Bakanlık emrine bloke edilmek üzere miktarı kanunen belirlenmiş sabit teminatları yatırmak zorundadır.

Bunun dışında şirketin işleyişi sırasında ayırmak zorunda olduğu değişken teminatlar vardır ki hayat branşı ve diğer branşlar için ayrı ayrı hesaplanır.

Hayat branşında değişken teminatların esasını riyazi ihtiyatlar oluşturur. (4) Diğer branşlara ait değişken teminatlar ise şirketin cari yıl içinde Türkiye'de akdetmiş olduğu sigortalardan fesih ve iptal edilenlere ait primler çıkarıldıktan sonra kalan primler tutarının %5'idir. (S. M. Kn. m. 12/b)

Sigorta şirketleri bunlara ek olarak çalıştıkları sürece birtakım karşılıklar ayırmak zorundadır. Sigorta şirketlerine özgü bu teknik karşılıkların esasını cari rizikolar rezervi ve muallak hasarlar rezervi oluşturur (5).

Sigorta poliçesi ile güvence altına alınan rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının tazminat ödeme yükümlülüğü doğar. Sigorta şirketi kendi üzerinde tuttuğu ve reasüröre devrettiği rizikoya göre bu yükümlülüğü karşılar.

(4) Riyazi İhtiyat :Hayat branşında sigortacının,sigortalılara karşı gelecekteki yükümlülüklerinin bilanço tarihindeki peşin değeridir. Sigortacının borcu ve alacağının bilanço tarihindeki peşin değerleri arasındaki farkın karşılık olarak ayrılmasıdır.

(5) Cari Rizikolar Rezervi : Hayat branşı dışındaki sigorta mukavelelerinin bir hesap yılı sırasında henüz küvertürü bitmemiş poliçeler için ayrılan ihtiyatlardır.

Muallak Hasar İhtiyatı : Rizikonun sigorta teminatı kapsamı içinde olup olmadığı ve / veya ne kadar ödeneceği bilinmemekle beraber sigortalı tarafından rizikonun gerçekleştiğinin bildirilip ödeme talebinde bulunulması ya da rizikonun gerçekleşip gerçekleşmedii bilinmemekle beraber sigorta mukavelelerinin gereği yükümlülük olarak gelmesi muhtemel rizikolar için ayrılan ihtiyatlardır.

II. BÖLÜM: SİGORTA ARACILARI

Sigorta işlemlerinin özelliği nedeniyle sigorta şirketlerinin kendi kuruluş ve şubeleri dışında bir dış organizasyonu vardır. Bu dış organizasyonu oluşturan araçlar; sigorta şirketi ile sigortacılar veya sigorta ettirenler arasındaki bağı sağlarlar.

Bu araçlar bir şirkete bağlı tüccar veya ticaret şirketleri olabileceği gibi, bir şirkete bağlı olmadan çalışan sigorta olmak isteyenlere en uygun sigorta şirketini bulan tellal'da olabilir.

Araçlar müşteriye sigorta ihtiyaç ve bilincini aşılıp, yapması gereken sigortaların neler olduğunu hangi rizikoların hangi sigortalarla karşılanabileceğini, hangi rizikoların teminat dışı kaldığını, hangi yükümlülük ve borçları yerine getirmez veya gecikmeli yerine getirirse neler kaybedeceği konusunda bilgi verecek şahıslardır. Aracı eğer "Broker" olarak çalışıyorsa bu görevlerine ek olarak en uygun sigortacıyı bulma konusunda da sigortalıya yardımcı olacaktır.

Ülkemizde sigorta araçları 7397 sayılı sigorta murakabe kanununa göre "Acente ve prodüktör" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

2.1. ACENTELER

24.10.1991 tarihli Sigorta ve Reasürans Araçları hakkındaki yönetmeliğin 6. maddesinde acentelik tanımlanmıştır.

"Her ne ad altında olursa olsun sigorta şirketine tabi bir sıfatı olmaksızın bir mukaveleye dayanarak belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak sigorta şirketlerinin ruhsatlı bulunduğu sigorta dallarında sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya şirket adına sözleşme yapmayı meslek edinen gerçek veya tüzel kişiler."

Bu tanıma bağlı olarak acentenin niteliklerini şöyle sıralayabiliriz.

a) Acente bağımsızdır;

Acente ticari temsilci veya vekil gibi sigorta şirketine bağlı bir sıfatı yoktur. Acente şirketin bir memuru gibi onun talimatına bağlı bir hizmet akdi ile çalışamaz.

b) Acentelik sözleşmeye dayanır;

Türk Ticaret Kanununun 116. maddesi acentelik sıfatının bir sözleşmeye dayanacağını öngörmekle birlikte bu sözleşmenin şekli konusunda bir kural öngörmemiştir. Bu nedenle acentelik sözleşmesi açık veya kapalı olabilir. Fakat acentelik vekâlet sözleşmesinin bir türü sayılabileceğinden bu sözleşme yazılı olarak yapılmaktadır.

c) Acente belirli bir bölge içinde çalışır;

Acente aynı yer ve bölge içinde birbiriyle rekabette bulunan birden çok ticari işletmeler için acentelik yapamaz.

d) Acente sürekli olarak iş görür;

Acentenin ticari işletmeler ile ilgili sözleşmelerde, sürekli olarak belli ya da belirsiz bir süre için aracılık etmesi gerekir. Acentenin bu özelliği, onu tellaldan ayırır. Tellal taraflardan hiçbirine sürekli olarak bağlı değildir.

e) Acente uğraşını meslek edinir;

Acente ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde, aracılık etmeyi ya da bunları o işletme adına yapmayı meslek edinen kimsedir.

Türk Ticaret Kanunu ve Murakabe Kanunu hükümleri acenteleri Aracı acente ve Akit yapan acente olarak ikiye ayırmıştır. Uygulamada da kanuna paralel olarak aracı acenta "B" Acentesi, akit yapan acente "A" acentesi olarak tanımlanmaktadır. Her iki acente arasında yetki, komisyon oranları, vergi mükellefiyetleri ve tutulması zorunlu defterler bakımından farklılıklar vardır.

A Acentesi: Şirketin temsilen akit yapmaya yetkilidir. Polişe kayıt defteri tutarak polişeye tanzim eden ve gider vergisi ödeyen gerçek veya tüzel kişidir.

B Acentesi: Polişe tanzim yetkisi olmaksızın yalnızca sigorta akdine aracılık eden gerçek veya tüzel kişidir.

2.2. PRODÜKTÖRLER

Prodüktör tanım olarak Türk Ticaret Kanununun madde 1'deki "Ticaret işleri tellallığına" uyar.

Bunlar aracılık yapan müstakil tellallardır. Sigorta ve Reasürans Aracıları hakkındaki yönetmeliğin 11. maddesinde prodüktörlük tanımlanmıştır. Buna göre; herhangi bir sigorta şirketinde doğrudan doğruya memur ve müstehdam olmayan, aracı sıfatıyla değişik sigorta dalları hakkında, sigorta olmak isteyenlere bilgi veren, sigorta sözleşmesinin koşullarını müşteri ile görüşüp, tehlikenin kapsam ve özelliğine göre sigorta teklifnamesi hazırlama yetkisine sahip olan, çalışmalarını sonucu komisyon alan, prodüktörlük dışında başka bir işle uğraşmayan, gerçek veya tüzel kişidir.

Prodüktör sigorta ettirenin tarafında olarak, sigorta şirketine açıklaması gereken konuları, sigortalanmak istenen riziko ile ilgili gereken konuları, sigortalanmak istenen riziko ile ilgili gerekli konuları tesbit ederek teklifnameyi hazırlayan ve olay hakkında kendi görüşlerini sigorta şirketine bildiren kişidir. Prodüktör şirketten aldığı poliçeleri zamanında sigortalılara vermek zorundadır. Ayrıca prodüktör yetkisi varsa prim tahsilatlarını ve ilgili makbuzları süresi içinde tahsil ederek şirkete vermesi gerekir.

Prodüktör müşteriye istediği sigorta şirketine sigorta ettirebilir. Prodüktörün bir şirketle sürekli olarak çalışması bu niteliğini ortadan kaldırmaz. Prodüktör faaliyetlerini bağımsız ve şirket ile arasında sürekli bir sözleşme olmadan yapar.

2.3. BROKERLER

Henüz yasalarımızda yer almamış olan bir aracı çeşididir. Prodüktör kavramına benzetilebilirse de verdikleri hizmet ve sorumlulukları bakımından büyük farklılıklar vardır. Bu nedenle İngiltere'deki uygulamalara bağlı olarak Broker kavramı açıklanmıştır.

Brokerler sigorta ve reasürans Piyasasında yalnız sigorta işi ile uğraşan özel profesyonel sigorta araçlarıdır.

Broker bir sigorta şirketine bağlı değildirler. Broker müşteriye bulabileceği gibi müşteri de brokeri bulup kendisini temsilen çalışmasını isteyebilir.

Broker müşteriye bilinçlendirir, hangi şartlarla hangi tür sigortayı yaptırabileceğini inceler ve sigortalıya tavsiyelerde bulunur. Müşteri sigorta olmayı kabul ederse broker piyasa bilgisini kullanarak istenilen teminatların en iyi güvenceyi, en ucuz fiyatla satın almasını sağlar.

Broker sigortalının uğraması muhtemel zararlara karşı sigortalının tarafını tutmak zorundadır. Ayrıca aracılık ve bilgi verme fonksiyonlarını iyi bir şekilde yerine getiremedikleri zaman bu yüzden doğan zarardan sorumludur. Sigorta akdinin tarafları brokerden yüksek derecede bilgi ve tecrübe beklemek hakkına sahiptir.

Brokerler diğer araçlar gibi çalışmalarının karşılığı olarak sigortacıdan komisyon alırlar. Bu komisyon sigorta priminin belli bir yüzdesidir. Brokerlerin profesyonel konumu ve bundan doğan yükümlülüklerinden dolayı komisyon oranları diğer araçlardan daha yüksektir.

Özellikle sigortacılığın gelişmediği ülkelerde brokerin verdiği hizmetler sigortalının korunması ve sektördeki olumsuzların giderilmesi açısından önemlidir.

Farklı bir Broker de sigortacı ile reasürans şirketi arasında aracılık eden gerçek veya tüzel kişilerdir. Bunlar Reasürans brokeri olarak tanımlanır.

Reasürans brokeri, reasürans işini sedan şirket (sigorta ettiren sigortacı) adına

en uygun şartlarla plase etmeyi görev edinen ve bunun için reasürörler arıyan, reasüröre iş ile ilgili her türlü bilgiyi sağlayan ve karşılığında brokerage adı verilen komisyon alan aracıdır. Bu araçlar verdikleri hizmetin türüne göre sınıflara ayrılırlar. Karma, uluslararası, fakültatif brokerler gibi. (7)

Brokerler müşterilerinin işlerini ülke içi ve dışı piyasalarda plase etmesi için iş yaptığı reasürörlerin mali bakımdan durumlarını bilmesi gerekir. Bu nedenle Brokerler reasürörlere ait olmak üzere toplamış oldukları bilgileri incelemek üzere "Güvenlik Komitesi" oluşturmuşlardır. Bu komite müşteriler ile ilgili kayıtların tutulduğu, hesaplar ve ödeme ile ilgili bilgilerin hazırlandığı muhasebe departmanı, reasürörle görüş ayrılığı olduğu zaman incelemelerde bulunan ve hasar ödemelerinin yapıldığı hasar departmanı, sedan şirket için trete metinleri hazırlamak üzere oluşturulan trete servisi ve brokerler için gerekli istatistiki bilgilerin toplanıp düzenlendiği teknik servislerden oluşur.

Brokerler reasürans brokerliği faaliyetlerine ek olarak yönetim danışmanlığı ve riziko yönetimi hizmetleri de sağlarlar.

(7) Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. VİLDAN KOCAMAN, Yurt dışı incelemeleri Raporu, Murakabe Kurulu Yayını 1989.

III. BÖLÜM: SİGORTADA DENETİM

3.1. SİGORTADA DENETİMİN NEDENLERİ

Sigortanın en önemli fonksiyonlarından birinin bireyler ve girişimciler için "güvence sağlamak" oluşu sigorta şirketleri üzerinde devletin denetimini haklı ve gerekli kılmaktadır.

Devlet tarafından getirilen denetim ve düzenlemelerin amacı sigortalıların korunmasıdır.

Sigorta satan kuruluşlar halka gelecekte oluşabilecek hasarları ve kayıpları tazmin etmeyi vadeder, yani sigortalı sigortacıdan yalnızca belirli koşullar altında yerine getireceği yükümlülükler için bir sözleşme beyanı alır. Sözleşme belirli koşullar altında sigortalının olası hasar, kayıp ve sorumluluklarının finansal yanını karşılamaya yöneliktir. Sigortacının yükümlülüklerini düzenleyen bu sözleşmenin süresi bir yıldan az olabileceği gibi, bir ömür boyunca da olabilir. Eğer sözleşme şartları gerçekleşirse sigortacı finansal sorumluluğunu yerine getirmek zorunda olduğundan, sözleşme süresi içinde verdiği söz nedeniyle her an sorumlu olabilecektir. Bu gün gelirinden bir kısmını ayırarak prim ödeyen sigortalı, ileride sigortadan doğacak haklarını elde edeceğinden emin olmak ister. Bu nedenle devletin, sigorta şirketinin yükümlülüklerini yerine getirecek güce sahip olup olmadığını kontrol etmesi gerekir.

Güven esaslı ve büyük miktar paranın toplanması sigortayı dürüst olmayan kişiler için çekici bir hale getirir. Sigortacı verdiği bu emniyeti, iş sahasındaki başarısızlığı nedeniyle yerine getiremez ise sigortaya olan güven azalır. Bundan bütün sigorta endüstrisi zarar görür. Bu nedenle de devletin gerekli denetim ve düzenlemeleri yapması gerekir.

Sigortalı ve sigortacı eşit olmayan koşullar altındadır. Sigortalı sigortacıya nazaran sigorta olduğundan sigorta poliçesinde gösterilen hususları değerlendirmek imkânından yoksundur.

Genellikle kişiler sigorta problemleri hakkında nasıl davranacaklarını bilmezler. Halkın bilgili olan kesimleri bile sigortanın genel şartları, temel prensipleri, fiyatlandırma gibi konularda bilgi sahibi değildir. Özellikle matematiksel hesaplamaları için

bilginin dışında sigorta tekniği konusunda uzmanlaşmak gerekir(1).

3.2. DENETİMİN AMAÇLARI

Devletin müdahalesinin amacı sigortalıların sağlam güvence sahibi olmasıdır. Sigortalıların ve varsa hak sahibi üçüncü kişilerin hak ve menfaatlerinin korunmasıdır.

Sigorta konusundaki devlet müdahaleleri genellikle sigorta ile ilgili oluşan istenmeyen bir olayın sonucunda veya sigorta bazında gereksinme duyulduğu zaman sigortalıların menfaatini korumak amacıyla yapılır. Bu önceden öngörme ile yönlendiricilikten öte bir işleve sahipliği de içermektedir.

Denetimin amaçları, sigortacılığın geliştiği ülkelerde genel olarak şu şekilde tanımlanmaktadır. (2)

"A.B.D. 'de sigortanın kanunla düzenlenmesinin ana amaçları sigortalıların yararlarını korumak, sigorta şirketlerinin yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri (solvency) güvence altına almak ve sigorta primlerinin yetersiz aşırı veya haksız suretle fark gözetici olmamasını temin etmektir."

"Almanya'da sigortalıların yararlarını korumak ve sigorta şirketlerinin yüklediği mükellefiyetleri yerine getirebilmesini sürekli olarak sağlamaktır."

"İngiltere'de ise yasal düzenlemelerin ana felsefesi açıklık ile serbestliktir. Bu, sigortalıların isteyenler sigortacılarını serbestçe seçebilmeli ve sigortacılar da işlerini yürütmek konusunda önemli derecede serbest olmalıdır demektir. Ancak bunları yaparken mevzuatın yükümlülüklerini yerine getirebilme açısından içerdiği sınırlamalara tabidir."

Buna göre müdahalenin amaçlarını genel olarak 3 grupta toplayabiliriz (3).

Şirketlerin yükümlülüklerini yerine getirecek güce sahip olmaları ve bu durumun devamının sağlanması, piyasadaki uygulamaların düzenlenmesi ve sigortacılıkla ilgili çalışanların (acente, broker vb.) yeterliğinin sağlanmasıdır.

Bunlardan birincisi, sigorta şirketlerinin taahhütlerini yerine getirecek mali güce sahip olmaları ve bu durumun korunması ile sigortalıların himayesidir. Sigorta şirketlerinin sözleşmeden gelen yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için finansal yeteneğinin olup olmadığının ölçülmesidir. Şirket yöneticilerinin aldıkları kararların incelenmesi ve bu kararların doğruluğunun, yolsuzluk yapıp yapılmadığının araştırılmasıdır.

Solvebilité olarak adlandırılan ödeme gücü, teknik rezerv, karşılıklar ve özsermayeyi kapsar.

(1) D.S. HANSEL, FCII, Elements of insurance, The M-E Handbook Series. London, 1985, s:261.

(2) BEDİ YAZICI, "Denetim Felsefesi", Sigorta Dünyası, 1991 sayı 14, s.8-9.

(3) H.A. MOWBROY ve H.R.BLANCHARD, "Insurance" NewyorkMc Graw HillBook Company 1991, s:487,

Bu denetim kanunen tespit edilen kriterlere uyulup uyulmadığını denetlediği için bir erken uyarı sistemidir. Sigorta şirketlerinin mevcudiyetinin devamı, zarar halinde beklenmiyen ödeme yükümlülüklerinin yerine getirilmesi işletmenin fazla borçlanıp konkordatoya düşmesini engellemeyi amaçlar.

İkincisi ise, sigortacı ve sigortalıların yararları için yapılan düzenlemelerdir. Özellikle sigortalının korunması açısından, sigortalıların hak ve menfaatlerini tehlikeye düşürücü hareketlere engel olucu tedbirlerin alınmasıdır. Çünkü sigortacılar kendi menfaatleri için sigortalıyı aldatan haksız sözleşmeler yapabilirler. Bu nedenle devlet çeşitli yasalardaki akitlerle ilgili hükümleri düzenlemek veya özel bir sigorta mukavele kanunu oluşturmak yolu ile piyasadaki bu tür uygulamalara engel olur.

Üçüncüsü, sigortacılıkla ilgili çalışanların (acenta, broker vb.) yeterliliğinin sağlanmasını amaçlar. devletin sigorta teminatının alınması sırasında, sigorta süresi içinde ve hasar anında sigortalının korunmasını sağlayıcı kuralları almasıdır.

3.3. DENETİM SİSTEMLERİ

Sigorta sektörü üzerinde üç farklı denetim sistemi söz konusudur.

Aleniyet (Publisite) sistemi: Devlet denetiminin en hafif uygulandığı sistemdir. Denetim yalnızca sigorta işletmelerinin devletin daha önceden saptadığı esaslara uygun olarak, yayınladığı belgeler üzerinde yapılır. Bu belgeler işletmelerin, kuruluş, faaliyet ve tasfiye dönemlerindeki bütün faaliyetlerini kapsayan raporlardır. Faaliyet raporu, kâr ve zarar hesabı, bilanço gibi dönem sonu bilgeleriyle sigorta branşlarına ait genel şart ve tarifeler üzerinde denetim yapılır. Ve şirketin mali durumunu gösteren belgelerin başlangıçta ve belirli zamanlarda yayınlanmasını mecbur tutar.

Bu sistem İngiltere'de uygulanmaktadır. Bu sistem bazı yönlerden eleştirilmektedir. Sigortalılar yayınlanan belgelerden şirketin mali ve teknik durumunu anlayacak kadar sigortacılığı bilmeyebilirler. Bir kere sigorta sözleşmesi yapıldıktan sonra, sigortalının durumu bozulan şirketle sözleşmesini feshedip diğer bir şirkete geçmesi zararlı ve masraflı olmaktadır. (4)

Normatif sistem: Sigorta faaliyetleri sıkı bir şekilde devlet denetimine bağlıdır. Sigorta işletmelerinin denetimi, kuruluş, faaliyet ve tasfiye dönemlerindedir. Bu sistemde sigortacılığa başlayabilmek için ruhsatname alma şartı vardır. İşletmenin kuruluş şekli daha önce devletce belirlenmiş olduğundan, kurulacak işletmenin bu şekli seçme zorunluluğu vardır. Bu sistemde sigorta şirketleri yalnızca belirli normlara bağlı kalmaktadır. İdarenin takdir yetkisi yoktur.

Bu sistem bütün ihtimallerin önceden tespit edilerek ona göre norm tespitinin mümkün olmaması yönünden eleştirilmektedir.

(4) Ş. ÖMÜR BABAÖĞLU "Sigortada denetim olgusu , Sigorta dünyası , Şubat 1991. sayı 12, s :12.

Materyal Sistem

Materyal devlet murakabesinden devlet sigorta şirketlerini diğer işletmelerden ayırarak, özel olarak denetlemektedir. Denetim işletmenin kuruluşundan başlayarak faaliyet ve tasfiye dönemlerini kapsamaktadır. Bu sistemde sigorta işletmelerini denetlemek üzere ayrı bir kurul oluşturmuşlardır. Bu kurulun görev ve yetkileri ülkenin koşulları ve ihtiyaçları göz önünde tutularak düzenlenir.

3.4. DENETİM ALANLARI

Devlet uygulanan denetim sistemlerine göre değişen ölçü ve genişlikte sigorta satan kişi ve kuruluşlara müdahale etmektedir.

Devlet sigorta işlerine iki açıdan müdahale eder. (5)

Birincisi güvence satan kuruluşların yükümlülüklerini yerine getirecek mali güce sahip olmaları ve bu durumun korunması yoluyla devamlılığın sağlanmasıdır.

Türkiye'de uygulanan materyal devlet denetimine göre sigorta işletmeleri diğer ticari işletmelerden ayrılarak özel olarak denetlenmektedir. Bu sistem sigorta işletmelerinin kuruluş, işleyiş ve tasfiye aşamalarında denetimini öngörür.

Kuruluşta şirket şekli, çalışma esasları; işleyişte ayırması gereken karşılık, ihtiyat ve teminatların tayini belge ve hesapların incelenmesi, yatırımlar, şirketlerin mali durumunun tespiti ve gerekirse ıslah tedbirlerinin alınıp uygulanması; sona erişte ise şirketin tasfiyesinin ilgili kanun hükümlerine (icra- iflas, T.T.K. ve S.M.K) göre yapılması konusunda denetim yapılır.

Sigorta araçlarının da (çalışmaya başlamasından tasfiyesine kadar) bütün iş ve işlemleri denetime tabidir. Sigorta aracı olarak çalışabilmek için belli niteliklere sahip olmak ve teminat yatırma şartı aranmıştır. Çalışmaları esnasından özellikle yaptıkları prim tahsilatını zamanında şirkete iletip ilemediği, konusunda denetim yapılır.

İkincisi, sigorta mukavele şartlarını tayin ve tespiti ile sigortalıların korunmasının sağlanmasıdır. Devlet bu görevini özel bir sigorta mukavele kanunu oluşturarak veya çeşitli kanunlardaki akitlerle ilgili hükümleri düzenliyerek yerine getirir. Bu husus ülkemizde emredici kanun hükümleri ve sigorta genel şartlarını tasdiğe tâbi tutmak suretiyle temin edilmektedir. (6)

Gelişmiş sigorta piyasalarında sigorta işletmeleri ve sigorta satın alan kişiler için özel sigorta mukavele kanunu vardır.

Türkiye'de ise T.T.K. ve diğer kanunlara atıfta bulunularak düzenlenmek istenmiştir.

Sigortalı-sigortacı ilişkilerini düzenleme konusunda birçok yanlış ve yersiz hü-

(5) BEDİ YAZICI, "Yeni sigorta denetim kanunu tasarısı " Sigorta Dergisi ,Ağustos 1990. sayı:16 s:13

(6) RAYEGAN KENDER, "Türkiyede hususi Sigorta Hukuku "Filiz Kitapevi , İstanbul, 1990 s:32

kümler içeren T.T.K.'na bırakmayıp bu aksaklıkları imkan dahilinde genel ve özel şartlar aracılığı ile düzenlemek gerekir. (7)

Sigorta mukavele hukuku kapsamına giren konularda denetim mercinin kontrol yetkisi olmaması gerekir. Bu yetki sigortacılığın geliştiği ülkelerde doğrudan kaza mercine verilmiştir.

3.5. DENETİM KURULUŞLARI

Her ülkede sigorta işlemleri özel kanunlar ile düzenlenmiştir. Bu kanunlar çerçevesinde denetim görevini yerine getirmek üzere bir denetim mercii oluşturulur. Bu mercii bir kurul, kuruluş veya devlet dairesi niteliğinde olabilir. Ülkemizde bu görevi yerine getirmek amacıyla sigorta murakabe kurulu oluşturulmuştur.

3.5.1. Sigorta Murakabe Kurulu

Sigorta alanında çalışmakta olan kişi ve kuruluşların her türlü mali, teknik ve idari işlemlerini başbakanlık adına teftiş ve murakabeye yetkili tüzel kişiliği ve özel bütçesi olan bir kuruldur.

Sigorta murakabe Kurulu 1959 tarihli 7397 sayılı kanununun 30. maddesine istinaden oluşturulmuştur. Kurulda üye ve uzman sıfatı ile çalışanların sahip olması gereken nitelikler, görev ve yetkileri bakanlıkca hazırlanmış sigorta Murakabe Kurulu tüzüğünde gösterilmiştir.

Bakanlar Kurulu 18.12.1988 tarih ve 344 sayılı K.H.K. ile 7397 sayılı kanununun 30. maddesi değiştirilerek bu kanunla verilen murakabe görevlerini yapmak üzere Sigorta Murakabe Kuruluna tüzel kişilik verilerek yeniden düzenlenmiştir. Böylece, sigorta ve reasürans şirketlerini sigorta araçlarını ve yardımcı hizmet yapanları (ekspert, aktüer) başbakanlık adına kontrole yetkili tüzel kişiliği ve özel bütçesi olan bir kurul oluşturulmuştur.

"Bu kurul tam olarak siyasi otoritenin etkisi dışında çalışan özerk bir kuruluş niteliğinde değildir."

Denetimi yapacak mercinin bir meslek kuruluşu niteliğinde olması ve şirketlerin birbirini denetleyebileceği bir oto kontrol sisteminin geliştirilmesi daha etkin denetimin yapılmasına katkıda bulunacaktır. (8)

(7) BEDİ YAZICI, "Sigortacılığımızın Öyküsü" Sigorta Dünyası, Ağustos 1990, sayı: 367 s:32

(8) BEDİ YAZICI, "Sigorta denetim kanunu tasarısı" Sigorta Dergisi, Temmuz 1990, sayı: 15 s:15

3.5.1.1. Sigorta Murakabe Kurulunun Yapısı

Murakabe Kurulu bir başkan, dört üye ile gereği kadar uzman, aktüer ve büro personelinin oluşur. Kurul başkanlığına ve üyeliğine atanacakların hukuk, maliye, iktisat, bankacılık, sigortacılık, mühendislik ve matematik dallarının herhangi birinde yüksek öğrenim görmüş ve bu alanlarda en az 7 yıl çalışmış olma şartı aranır.

3.5.1.2. Sigorta Murakabe Kurulunun Sorumlulukları

Murakabe Kurulunun teftiş ve kontrol ile gerekirse ıslah tedbirlerinin alma mükellefiyeti vardır.

Murakabe kurulu sigorta şirketlerini çalışmaya başlamasından sona ermesine kadar bütün faaliyetlerini kontrol ederek kanuna uygunluğunu sağlayacaktır. Sigorta şirketleri bu teftiş sırasında gerekli bütün belge, defter ve dosyaları murakabe memurunun incelemesine sunmaya mecburdur. (S.M.K.m. 32)

Islah Tedbirleri

Murakabe kurulu esas olarak idari yetkiye sahiptir. Murakabe alanında karar verme yetkisi Başbakanlığına bağlıdır. Murakabe kurulu ancak bu kararlar için ön çalışma ve inceleme yaparak durumu bildirir. Başbakanlığın murakabe ile ilgili kararları ruhsat talebinin reddi, ruhsatın geri alınması, ruhsatın verilmesi, portföy devri için muvakkat veya red, ıslah tedbirlerinin alınmasıdır. Bu kararların aleyhine danıştaya dava açılabilir. (T.C. Anayasası m. 125)

Danıştayın yapısını oluşturan kişilerin idari konuda bilgi sahibi olması nedeniyle, sigorta konusunda karar alırken sigorta konusunda uzmanlaşmış bir heyetle birlikte karar vermesi veya görüş alması sorunların daha kolay çözümlenmesini sağlayacaktır. Hatta bu konuda yalnızca sigorta davalarına bakan ihtisas mahkemeleri de kurulabilir.

3.5.1.3. S.M.K.'nin Görevleri

Kurulun görevlerini genel olarak şu başlıklar altında toplayabiliriz.

1. Sigortalıların hak ve menfaatlerinin korunması,
2. Şirket çalışmaya başlamadan önce verilecek ruhsatla ilgili her türlü inceleme ve araştırmanın yapılması,
3. Şirketlerin Başbakanlık emrine tesis etmekle mükellef oldukları teminatları tam olarak tesis edip etmedikleri ve bunları zamanında teminat karşılığı değerlere yatırıp yatırmadıklarını denetler.
4. Sigorta şirketlerince teminat karşılığı gösterilen kıymetlerin değerlerinde bir azalma olup olmadığı kontrol edilir.

5. Sigorta şirketlerinin murakabe kanunu hükümlerine göre ayırmakla mükellef oldukları ihtiyatları tam olarak ayırıp ayırmadıklarını denetler.
6. Şirketlerin kuruluş safhasında bildirilen hususlarda meydana gelecek değişikliklerin bildirilip bildirilmediği kontrol edilir.
7. Sigorta şirketlerinin ve istihsal organlarının sigortalılarına risturn ve iskonto yapıp yapmadıklarını denetler.
8. Sigorta şirketlerinin bilançoları, kâr/zarar hesapları ve bunlar arasındaki ilişki kontrol edilir.
9. Sigorta şirketlerinin, istihsal organları nezdindeki prim alacaklarını gereği şekilde takip ve kontrol edip etmedikleri denetlenir.
10. Sigorta şirketlerinin sigorta genel şartlarına uyması ve serbest bırakılan sigorta branşları hariç diğer branşlardaki tarife ve talimatlara uygun muamele yapmalarını denetlenir.
11. Sigorta şirketlerinin acenta açmaları sırasında gerekli kanunî formaliteleri usulüne uygun yerine getirmeleri için kontrol edilir.
12. Sigorta şirketlerinin istihsal organlarına yönetmelikte tayin ve tespit edilen nispetlere göre komisyon vermeleri denetlenir.
13. Şirketlerin teknik ve idari çalışmalarının denetimi, gerekirse ıslah tedbirlerinin alınması ve bu tedbirlerin uygulanmasının kontrolü
14. Sigorta kuruluşlarınca yapılan reklam ve ilanların kontrolü.
15. Sigorta şirketlerinin tasfiye olmaları halinde bu tasfiyenin zamanında ve usulüne uygun olarak yapılmasını sağlamak.
16. 7397 sayılı S.M.Kn.'na göre suç oluşturan bir fiil yapıldığı zaman durumu cumhuriyet savcılığına ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bildirmek.
17. S.M.Kl. istihsal organlarını tayininden tasfiyesine kadar bütün iş ve işlemlerini denetlemektedir.
18. İstihsal organlarının kanun ve yönetmelikler tespit edilen şartlara sahip olmaları denetlenir.
19. Sigorta genel şartları, tarife ve talimatlara uygun çalışıp çalışmadıkları denetlenir.
20. Prim tahsiline yetkili acentelerin Başbakanlıkca belirlenen prim tahsiline ve ödeme mehillere uyup uymadıkları denetlenir.
21. Sigorta araçlarının sigortalılara risturn, iskonto veya benzeri menfaatler sağlayıp sağlamadıkları denetlenir.

3.6. DENETİME YARDIMCI KURULLAR

3.6.1. Sigorta Tetkik Kurulu

Sigorta murakabe kanununun (7397 sayılı) 33. maddesinde düzenlenmiştir. Kurul aşağıdaki hususları inceleyerek karara bağlar.

- Sigorta genel şartları, tarife ve yönetmelikler,
- Ticaret Bakanlığınca doğrudan doğruya havale olunacak Türk sigorta endüstrisini ilgilendiren meseleler ile ilgili teklifler,
- Sigorta şirketleri, Meslek teşekkülleri, Sigorta Murakabe Kurulu ve Tarife Komiteleri tarafından yapılan ve Ticaret Bakanlığı kanalıyla bildirilen teklif ve konular.

3.6.2. Tarife Komiteleri

Sigorta Murakabe Kanununun 34. maddesine göre Ticaret Bakanlığı gereği kadar Tarife Komitesi kurabilir.

Komiteler, genel şartlar, tarifeler ve bunlarla ilgili yönetmelik, fiyat ve klozların tanzimi veya değişimi ile ilgili hususlarda Ticaret Bakanlığı, Sigorta Murakabe Kurulu veya Sigorta şirketleri tarafından bildirilen konular ile üyeleri tarafından yapılacak teklifleri görüşerek karara bağlar ve bu husustaki görüşünü Ticaret Bakanlığına bildirir.

Halen çalışmakta olan tarife komiteleri şunlardır: Nakliyat, Kaza, Yangın, Zirai ve Makina Montaj sigortası komiteleri.

3.6.3. Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği

Birlik sigortacılığın ve şirketler arasında işbirliğinin gelişmesi için kurulmuş sigortacıları temsil eden bir meslek kuruluşudur.

Sigorta Murakabe Kanununun 36. maddesine göre Türkiye'de çalışan bütün sigorta ve Reasürans şirketleri birliğe üye olmak ve yetkili organların alacağı kararlara uymak zorundadır.

Bu konuda otuzdan fazla ileri düzey ülkesi incelendiğinde hiçbirinde sigorta şirketlerinin bir meslek kuruluşuna üye olmak zorunluluğu olmadığı görülür. A.T. içinde örnek ülke olarak alınan İngiltere'de bir meslek kuruluşuna üye olmak zorunluluğu olmadığı gibi sigorta şirketlerinin üye olup olmamakta serbest oldukları yirmiye yakın

meslek kuruluşu vardır.

Birlik üyeleri genel kurulda eş oya sahiptir. "Çoğunluk" kavramının sigorta şirketi sayısına bağlanması çok paya sahip büyük şirketlerin, az paya sahip küçük şirketler karşısında azınlık durumuna düşmesine sebep olacaktır, bu ise yetkili organların oluşmasında, belirli bir adedin milli yararları gözetebilecek nitelikte olması şartı aranmaması birliği azınlığın veya yabancıların diktası haline getirebilecektir (9).

Birliğin görevleri yönetmelikte (10) belirlenmiştir. Buna göre;

- Sigorta şirketleri arasındaki ilişkilerde mesleki dayanışmayı güçlendirmek,
- Üyeler arasında haksız rekabeti ortadan kaldırmak için gerekli bütün önlemleri almak ve uygulamak,

Bu önlemlerin içerisine reklamların düzenlenmesi de girer. Birlik tarafından haksız rekabeti önleyecek, sigortalıların korunmasını sağlayacak bir reklam standardı hazırlayıp tüm sigorta şirketlerinin buna uymasını sağlamak birliğin esas görevlerinden biridir.

- Yurt içinde ve dışında sigortacılığa ait gelişmeleri izleyerek toplayacağı bilgileri üyelerine ulaştırmak ve sigortacılık uygulamalarında birlik sağlamaya çalışmak,

- Sigortacılık mesleğinin gelişmesi için sigortacılık alanında araştırma amacına yönelik kuruluşlar kurmak,

Ülkemizde kendi nüfusumuzun özelliğini yansıtan bir Türk mortalite tablosu yoktur. Türk mortalite tablosunun hazırlanması yönünde girişimlerde bulunmak ve gerçekleşmesini sağlamak birliğin görevidir.

-Sigortacılığı ilgilendiren konularda kamu idarelerine danışman mahiyetinde görüş bildirmek,

Birliğe herhangi bir maddenin ıslahı yönünde bile olsa yönetmeliğin değiştirilmesini re'sen önermek yetkisi tanınmamaktadır.

- Hakkında takibata geçilen veya sözleşmesi feshedilen acentelerin sicilini tutmak,

Birliğin sigorta şirketlerini iyiniyet kurallarına aykırı hareketlerini, haksız rekabet hareketlerini denetleme ve tedbir alma yetkisi vardır. Ancak bu yetki murakabe kurulunun yetkisi ile çatışmayacak şekilde kullanılan ek ve yardımcı bir yetkidir.

3.6.4. Milli Reasürans Türk Anonim Şirketi

(9) BEDİ YAZICI , "Sigortacılığımızın Öyküsü " adlı Makale dizisi s:30

(10) Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin çalışma esas ve usulleri hakkındaki yönetmelik , 30 Ocak 1989 Tarihli ve 20065 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

1160 sayılı kanunla getirilen reasürans tekelini yürütmek için 1929 yılında kurulmuş özel bir reasürans şirkettir.

Bu şirketin Türkiye içindeki sigortalarda fiyat uygulamalarının kontrolü ve hasar tespitlerinin gereken esaslar dahilinde yapılmasını sağlama görevi nedeniyle hasar ve tarife kontrol yetkisi vardır.

IV. BÖLÜM: SİGORTA SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ DENETİM VE DÜZENLEMELER

Devletin sigorta konusundaki mevcut denetim ve düzenlemelerinin amacı sigortalının korunmasıdır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için araçların denetimi özellikle çalışmaya başlamadan önce, sigorta şirketlerinin denetimi ise poliçe satışından sonra olmalıdır.

4.1. SİGORTA ŞİRKETLERİ ÜZERİNDEKİ DENETİM VE DÜZENLEMELER

Diğer ticari işletmelerden farklı olarak bir sigorta şirketinin gücü sermayesinin büyüklüğü veya istihsalinin artması ile ölçülmez. Sigortacının gücü yükümlülüklerini yerine getirebilmesine (solvency) yani sağlam bir mali bünyeye sahip olmasına bağlıdır. Avrupa Topluluğu direktiflerinde denetimin esası solvabiliteye dayandırılmıştır. Solvabilite akde bağlı yükümlülükleri karşılayan teknik rezerv, sermaye, karşılıklar ve sigorta öz sermayesinden oluşur. Şirketin mali durumunun incelenmesi yanında sigortalının korunması için şirketin durumunun kamuya düzenli olarak açıklanması gerekir.

Türkiye'de 21.6.1988'de yayınlanan Sigorta ve Reasürans şirketleri kuruluş ve çalışmalarına dair yönetmeliğin 27. maddesinde yükümlülükleri karşılama yeteneğinden bahseder. Bu mali teminat sigortacının ya senelik prim geliri veya son 3 yılın ortalama hasar tutarı dikkate alınarak hesaplanan iki değer arasında en yükseğine uymasını öngörmüştür.

Şirketlerin ayırmak zorunda olduğu sabit ve değişken teminatlar, karşılıklar ve teknik ihtiyatlar şirketin mali gücünü sağlamaya yönelik önlemlerdir. Şirketin zor duruma düşmesi halinde sigorta murakabe kurulu tarafından alınıp uygulatılacak ıslah tedbirleri de bu amacı gerçekleştirilmeye yöneliktir.

Kanunda bu teminatların yatırım yerlerini ve nispetlerini tesbit etmiş ve şirketlerin serbest hareketlerini önlemiştir (S.M.Kn. m. 15).

Bankalara yapılan tevdiata, Merkez Bankasınca alım-satımı yapılan dövizlere yatırım serbesttir. Devlet iç ve dış borçlarına, hazine bonusu ve gelir ortaklığı senetleri-

ne yapılan yatırımlar da serbesttir. Şirket hisse senedi ve tahvillerine yapılan yatırım sınırlamaya tâbidir. Ancak bakanlığın tespit ettiği şirketlerin hisse senedi ve tahvillerine yatırım yapılabilecektir. Bir şirkete ait hisse senedi ve tahvillerin toplamı teminatların %10'unun geçemez. Şirketler teminatlarını taşınmaz mallara yatırabilirler. Fakat tüm teminatların %50'sinden fazlası taşınmazlara yatırılmaz. Yatırımlar yalnızca Türkiye'deki gayrimenkullere yapılabilir olarak belirlenmiştir.

Sigorta murakabe kurulunun görevlerinden biri de sigortalıların menfaatinin korunması için şirketlerin güç kaybedip iflasa gitmelerini önlemektir. Bu amaçla gerekli görürse ıslah tedbirleri alır. Bu tedbirler;

- Şirketin durumunun düzeltilmesi için yetkili organları toplamak ve alınacak kararları uygulamak,
- Değişken teminatların yatırılma süresini uzatabilir,
- Kâr dağıtımını, hayat poliçelerine ait ikraz, iştirah ve riyazi ihtiyattan ödemeyi durdurabilir.
- Yeni sigorta mukavelesi yapmayı yasaklayabilir,
- Pörföyün devrine karar verebilir.

7397 sayılı kanununun 39. maddesine göre sigorta şirketleri her yıl bilançolarını tescil ve ilan ettirmek zorundadır. Şirketlerin hesaplarının murakabe kurulunca doğruluğunun incelenerek, düzenlenip yayınlanması sigortalının korunması açısından gereklidir. Bu tüketicilere şirketin gerçek durumunu öğrenme imkanı sağlar.

Sigorta şirketlerinin solvency dışında sigortalıların korunması için piyasa uygulamalarının da düzenlenmesi gerekir. Bu düzenlemelerden biri, büyük kitleleri etkileyen reklam ve ilanlar üzerindedir. Bu konu, sigorta ve reasürans araçları hakkındaki yönetmeliğin 9. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre sigorta şirketleri ilan ve reklamları ile sigortacılıkla ilgili her türlü yayınlarını yanlış anlamaya ve haksız rekabete sebep olmayacak şekilde yapmalıdırlar.

Bu konuda sigortacılık özelliklerine uygun olarak özel bir düzenlemeye ihtiyaç vardır. Yönetmeliğin 9. maddesi yeterli olmamaktadır. Bu konuda sigorta şirketlerini temsilen birlik tarafından bir reklam standardı oluşturulup sigorta şirketlerinin uyması sağlanmalıdır. Bir reklam ahlak yasası oluşturularak haksız rekabet ve sigorta şirketlerinin halkı aldatıcı, yanıltıcı reklam ve ilanlarını önlemek mümkündür. (1)

4.2. SİGORTA ARACILARI ÜZERİNDEKİ DENETİM VE DÜZENLEMELER. (*)

"Sigortacılık alanındaki hizmetlerin niteliği ve önemi itibarıyla sigorta araçlarının denetim ve düzenlemelerinde iki amaç güdülmektedir. Birincisi genel ve mesleki bil-

(1) BEDİ YAZIÇI, " Sigortacılığımızın Öyküsü " adlı makale dizisi 4 , Sayı 367 s:33

(*) Sigorta araçları üzerindeki yasal düzenlemeler Ek 1 de verilmiştir.

giye sahip sigorta araçlarının yetişmesi, ikincisi araçların dürüst bir şekilde çalışmalarının sağlanmasıdır. Böylece gerek sigortalıların gerekse sigortacıların menfaatleri korunmuş olur." (2)

Sigorta araçlarının tayininden tasfiyesine kadar geçen devredeki bütün işlemler Başbakanlık adına Sigorta murakabe kurulunca denetlenir.

Murakabe özellikle istihsal organlarının kanun ve yönetmelikte tayin edilen vasıflara uygun olup olmadığını faaliyetlerinin kanun, yönetmelik, sigorta genel şartlarına zorunlu sigortalardaki talimatlara uygun yürütülüp yürütülmediğini prim tahsil ve ödeme sürelerine uyup uymadıklarını, sigortalılarına iskonto yapıp yapmadıkları veya benzeri menfaatler sağlayıp sağlamadıkları yönünden yapılır.

S.M.Kn.'nun 2. maddesi Türkiye'de sigorta işlemi yapabilmek için izin alınması gerekmektedir. Bu izni almamış yabancı sigorta şirketlerinin Türkiye'de temsilcilik, irtibat bürosu veya benzeri adlarla açtıkları ofislerinin, yurt dışında yaptırabilecekleri sigortalar da dâhil herhangi bir sigorta işlemi yapmaları ve bu işlemlere aracılık etmeleri yasaktır. Sigorta ve Reasürans hakkındaki yönetmeliğe göre sigorta acenteler ancak Türkiye'deki sigorta şirketleri veya yabancı sigorta şirketlerinin Türkiye'deki şubelerinin işlemlerine aracılık edebilirler.

4.2.1. Acenteler

4.2.1.2. Acentalık açabilmek için gerekli şartlar

Sigorta ve Reasürans Araçları Hakkındaki yönetmeliğin 7. maddesinde acentelik açabilmek için gerekli şartlar 8. maddesinde ise acentelik yapamıyacak gerçek ve tüzel kişiler sayılmıştır.

1. Türkiye'de oturuyor olmak,
2. En az lise mezunu olmak,
3. İflas etmemiş olmak,
4. Dolandırıcılık, karşılıksız çek keşidesi, hırsızlık, rüşvet, sahtekârlık gibi suçlardan mahkum bulunmamak,
5. Medeni hakları kullanma ehliyetine ve ticari ehliyetine sahip olmaları,
6. Sigorta ve Reasürans şirketleri nezdinde yönetim kurulu üyesi olmak veya herhangi bir şekilde istihdam edilmemesi gerekir,
7. Sigorta eksperliliği yapmamak,
8. Acenteliği meslek edinmek, başka işle uğraşmamak:

(SMKn m.25) Gerçek ve tüzel kişilere sigortacılıkla bağdaşmayan işlerde çalışma yasağı getirilmiştir. Kanunda bağdaşmayan işlerin neler olduğu belirtilmemiştir. Kanun bankaları bu istisnanın dışında bırakmıştır. Yönetmelik ise bu istisnaya finans kurumlarını da eklemiştir. "İstisnanın bu şekilde genişletilmesi kanuna aykırıdır. Genel hukuk yorum kuramına göre kanunda öngörülen istisnalar dar yorumlanmalıdır. (3) Bu hükmün faydası büyük işletmelerin kendi sigortaları için istihsal organı durumuna girerek komisyon almalarını önlemek olabileceği düşünülmüş sayılabilirse de uygulamada kendine bağlı şirketler oluşturma veya şahsen yakınlarını acentelik açma şeklinde çalışmaları mümkün olduğundan, bu uygulama ile "güçsüz" yasaklanmış, "güçlü" korunmuş olmaktadır.

9- Acentelik mesleğinin gerektirdiği niteliklere sahip olmak: Bu madde çok geniş anlamlıdır. Mesleğin gerektirdiği nitelikler kime göre, nasıl tespit edilecektir. Kanunda açıklanmamıştır. Acentelik açmak için aranacak diğer şartlar ile bunların kuruluş çalışma şekilleri ve usulleri tabi olacakları denetim esaslarını Türkiye'de Sigorta ve Reasürans şirketleri birliğinin görüşü alınarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca hazırlanıp yürürlüğe konacak yönetmelikte belirlenmiştir.

Acenteler, her türlü ilan, reklam, afiş ve benzeri tanıtım araçlarında aracılık hizmeti verdiklerini belirleyen ifadeleri, ünvanları ile aynı puntolarla yazdırmaları ve ünvanlarının da sigorta şirketi anlamını taşıması şarttır.

Bu madde, halka özellikle hayat sigortalarında araçların sigorta şirketi gibi yaklaşmalarının önlenmesi, tanıtım araçlarındaki eksik ifade ile halkın yanlış algılamasına sebep olmamaları amaçlanmaktadır.

Sigorta ve Reasürans araçları yönetmeliği ile getirilen yeni bir madde acenteler nezdinde çalışan veya acente adına faaliyette bulunan kişilere acenteyi temsil etmeye yetkili olduğunu gösterir bir kimliği verilmesi şartını getirmiştir.

Bu kimliğe sahip olmayan elemanlar sigorta sözleşmelerine aracılık edemeyecekleri gibi primde tahsil edemezler.

Yönetmelik sigorta acentelerinin meslek kuruluşlarına üye olmalarını zorunlu kılmıştır. Sigorta araçları için kanunla kurulmuş bir meslek kuruluşu yoktur. Buna göre sigorta acentelerinin kamu kurumu niteliğini taşımayan derneklere üye olmaları gerekmektedir.

Acente ile sigorta şirketi arasındaki ilişki acentelik sözleşmesi ile düzenlenir. Sigorta ve Reasürans araçları hakkındaki yönetmelik hükümleri saklı kalmak koşulu ile mukavele ile şu hususların düzenlenmesi gerekir.

1) Teminat Yatırma zorunluluğu

Her acente sigorta şirketi ile çalışabilmek için teminat yatırmak zorundadır. (Yönetmelik madde 13)

"Sigorta şirketi acentelik mukavelesi ile yüklenilen yükümlülüklerin yerine getirilmesini sağlamak, gösterilen itimadın suistimalini önlemek, dolayısıyla kendilerini güvence altına almak amacıyla teminat istemektedirler. Acentenin çalıştığı şirkete olan borcu tamamen ödenmedikçe teminat serbest bırakılamaz.

Acenteler temsil ettikleri sigorta şirketlerine en az 20 milyon TL tutarında teminat yatıracaklardır. Bu teminatın miktarı, her sene sonunda toplanan primlerden sigorta şirketine olan borcuna göre yeniden düzenlenmektedir. Bu teminat acentelerin sigorta şirketine olan borcunun %20'sinden az olamaz. Bu teminatlar şunlar olabilir;

- Banka teminat mektubu
- Hazine bonoları, Devlet tahvili, Gelir ortaklığı senetleri
- Borsada kote edilmiş ve sigorta şirketlerince kabul edilecek olan tahvil ve hisse senetleri (sigorta şirketinin iştiraklerine ait menkuller olamaz.)
- Sigorta ve Reasürans şirketleri lehine bankaya bloke edilen TL veya Merkez Bankası'nca alım-satım yapılan dövizler ve gayri menkul.

Sigorta ve Reasürans şirketleri, aracılardan (Banka ve diğer finans kurumları dışında) yönetmelikte belirtilen nitelikleri taşıyıp taşımadıklarını araştırmak, teminatla ilgili yükümlülüklerinin yerine getirilmesini sağlamak ve yönetmelik hükümlerine uymayan aracılardan aracılık ilişkisine en geç bir ay içinde son vermek ve bu hususu Murakabe Kuruluna bildirmek zorundadır.

Vekaletname ile yetkilerin belirlenmesi

Sigorta şirketi ile acenta arasında sözleşmeye ek olarak acentenin faaliyet sınırlarını ve yetkilerini belirleyen bir vekaletname düzenlenir. Vekaletname ile mukavele yapma yetkisi verilen acentanın bu yetkisi ticaret siciline tescil ve ilan edilmelidir. (TTK madde 121)

2) Rekabet yasağı

Acentenin başka sigorta şirketlerini temsil edip edemeyeceği hususunda anlaşılır. Acentelik için münhasırlık (inhisar) geçerli olmakla beraber, taraflar aksini yazılı olarak kararlaştırabilirler. Buna göre sigorta şirketi aynı yer veya bölge içinde birden fazla acente çalıştırabileceği gibi, acentede aynı yer veya bölge içinde başka sigorta şirketleri ile çalışabilirler. (TTK m. 118)

3) Çalışma bölgesinin belirlenmesi

TTK'nun 116. maddesinde acentenin "belli bir yer veya bölge" içinde çalışabileceğini belirtmiştir. Şirket acentelik sözleşmesi ile çalışma bölgesini tesbit eder. Bu sözleşmeye göre şirket acentenin çalışma bölgesi dışındaki faaliyetlerini yasaklayabilir veya kabul edip etmemekte serbesttir. Şirket de o bölgede başkalarına acentelik vermeyeceğini taahhüt eder. (Bankalar bu sınırlamanın dışında bırakılır.)

4.2.1.2. Acentenin Yetkileri

Acentenin yetkileri kanunlar ve sözleşme şartları ile sınırlıdır. Buna göre acenteye vekaletname ve sözleşme ile verilen yetkilerini ticaret siciline tescil ve ilan ettirmek zorundadır. Acenteye sözleşme ile sigorta tekliflerini kabul etme, sigorta sözleşmesi yapma, poliçe ve zeyilname ve küvertür verme yetkisi tanınabilir. (TTK m. 121)

Acente aracılık ettiği veya yaptığı mukaveleler ile ilgili ihbar, ihtar ve protesto çekmeğe ve almaya, davalı ve davacı olmaya yetkilidir. (TTK m. 119) Acente tek taraflı irade beyanıyla sigortacının sorumluluğunu ve tazmin yükümlülüğünü azaltacak veya tamamen kaldıracak gerekli ihbarlarda bulunabilecektir. Ayrıca acente, sigorta ettiren veya sigortalı tarafından hatta sigorta şirketine dava açma hakkına haiz üçüncü şahısların ihbar ve ihtarlarını da almaya yetkilidir. Yargıtayın bu konudaki kararına göre davalı olabilirler, fakat sorumluluk acentenin üzerinde değil temsil ettiği şirket üzerindedir. Ve alınan karar temsil ettikleri şirketi bağlar.

Sigorta ve Reasürans araçları hakkındaki yönetmeliğin 25. maddesine göre sigorta araçları sigorta şirketleri adına her ne suretle olursa olsun sigorta tazminatı veya tazminata ilişkin hasar ödemesinde bulunamaz.

Bu maddenin gerekçesi acentenin hasar ödemek için tutacağı parayı şirkete ulaştırmak olarak düşünülebilirse de bu hükmün uygulaması oldukça zordur.

Hasar anında sigortalının acente ile bağlantı kurması daha kolaydır. Ayrıca hasarın tek bir merkezden ödenmesi hasarın tazmininde gecikmelere sebep olabilecektir. Sigortalının mağdur durumda kalmasına sebep olabilecektir.

Bu nedenle acenteye usul ve şartlarını yerine getirmesi koşulu ile hasar ödeme yetkisi verilmelidir.

4.2.1.3. Acentenin Hakları

1- Pörföy

Acente yaptığı sigorta sözleşmeleri ile şirkete bir müşteri çevresi sağlar. Acentelik sıfatı bu mukavelelerin bitiminden önce sona erdiği takdirde acente bu pörföyü için komisyon alamadığından zarara uğrayacaktır. Şirket ise acentenin müşterilerinden yararlanacaktır. Diğer ülkelerde bu hak kanun yolu ile düzenlenmiştir. Ülkemizde ise acentenin pörföy hakkı yasalarımızda gereği gibi düzenlenmiş değildir. T.T.K. nun acentelik faslında bazı durumlar için tazminat hakkı tanınmıştır. Buna göre haklı bir neden olmaksızın ve 3 ay önceden bildirilmeksizin akdi fesheden taraf, başlanmış işlerin tamamlanmaması yüzünden diğer tarafın uğradığı zararı karşılamaya mecburdur. Sigorta şirketinin iflası hacir altına alınması nedeniyle acentelik sona ererse acenteye veya kanuni haleflerine tazminat verileceğini kabul etmiştir. (TTK. m. 134)

Tazminat verilecek hallerin sınırlanması işletmenin mahiyet ve gayesi ile bağ-

daşmaz. Zira bunların dışında sigorta şirketinin feshi ihbar etmesiyle, sigortacı için haklı acentenin kusurlu olmadığı sona erme bir (fesih) sebebinin bulunması ile (acentenin hastalığı, maluliyeti) hatta sözleşme süresinin bitmesi ile sona ermesi de mümkündür. Bu durumda acentenin emeğinden sigortacının haksız yere faydalanması mümkündür. Bu nedenle acentenin kusuru dışında aktin sona ermesi halinde de tazminatın verilmesini kabul etmek gerekir.

TTK. madde 134'de tazminatın azami haddi açıkça tesbit edilmemiştir. Bu maddeye göre işlerin tamamen görülmesi halinde acenteye verilmesi gereken ücret miktarına nispetle tayin olunacak bir tazminat verilecektir. Bu madde sigorta acenteleri için yetersizdir. Acentenin sigortacıyla yaptığı sözleşme ile ancak portföy hakkını koruyabilir. Acentelerin hak ve menfaatlerinin korunması için kanunumuzdaki bu boşlukların doldurulması gerekir.

2- Komisyon

TTK. madde 127-132 arasında acentenin hakları düzenlenmiştir, fakat özel durumları açıklayıcı hükümler içermemektedir. 7397 sayılı sigorta murakabe kanununun 25, 26, ve 27. maddelerinde bu konu düzenlenmiştir.

Acentelere ödenecek komisyon hadleri müsteşarlığın onayı alınarak Türkiye sigorta ve Reasürans Birliğince hazırlanır. Bu konuda çıkarılan son yönetmelik 10 Aralık 1988 tarihli 20015 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan yönetmeliktir. Bu yönetmeliğe göre hayat sigortası komisyon oranları serbest bırakılmış diğerlerinde ise net primin %30 unu geçmemek üzere sigorta branşları ve aracı çeşitlerine göre ayrı ayrı tespit edilmiştir.

1 Ocak 1992'den itibaren yapılacak hayat sigortalarında komisyon oranları cari yıl 12 aylık prim toplamı temel alınarak 1. yıl %45, 2. yıl %20 ve 3. yıl %15 geçmeyecek şekilde belirlenmiştir.

Acenteye komisyon dışında bir meblağın her ne ad altında olursa olsun ödenmeyeceğini belirtmiştir. Ancak bu konuda iki istisna getirmiştir.

Hayat sigortası ile uğraşan istihsal organları için fiili seyahat masrafları ile yeni kurulan acenteler için ilk seneye ve bir defaya mahsus olmak üzere ödenen masraflar için ödemede bulunabileceklerdir.

Ayrıca acentelere net prim istihsal artışı üzerinden en fazla %10 oranında teşvik komisyonu ödeneceğini öngörmüştür.

Prim tahsilatını kanuni süresi içinde sigorta şirketine vermemiş acenteler ile teminat açığı bulunan acentelere teşvik komisyonu ödenmez.

Sigorta şirketi acente ile yaptığı anlaşmada aynı bölge içinde ikinci bir acente seçme yetkisi verilmemiş ise, sigorta şirketi acentenin aracılığı olmadan aynı bölge dahilinde yaptığı sözleşmeler nedeniyle acenteye komisyon ödemekle sorumludur.

4.2.1.4. Acentenin yükümlülükleri

Acenta sigorta şirketinin hak ve menfaatlerini koruyacak şekilde hareket etmesi gerekir. Bu nedenle şu hususları yerine getirmek zorundadır.

1- Sözleşme ile belirlenen şartlara uymak

Acente çalışma konusu, faaliyet bölgesi, her türlü reklam ve ilanın basılması, yapılacak tebligatlar, başka şirketlerle iş yapmak gibi konularda sözleşme ile belirlenen hususlara uymak zorundadır.

2- Bilgi vermek

Acente, yaptığı sigorta sözleşmelerini, acentelik mukavelesinde tespit edilen süre içinde ve belirlenen şekillere uygun olarak bildirecektir. Yalnız aracılık yapanlar ise tekliflerini elde ettikleri bilgilerle şirkete ulaştıracaklardır. Acente aldığı ihtar ve ihbarları bildirmek, tanzim ve iptal olunan poliçelerler, tecditname ve zeyilnameler hakkında bilgi vermek zorundadır. Ayrıca acente aracılıkta bulunduğu sigorta sözleşmeleri ile ilgili her türlü ihbar, ihtar, protesto gibi sigortacının hakkını koruyan beyanları yapmak ve bu konuda bilgi vermekle mükelleftir.

3- Hasarın Tespitine Yardımcı olmak

Acente rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği zaman durumu derhal ve en seri vatsa ile bildirmek, şirketin vereceği yanıt ve talimatlar kendisine bildirilinceye kadar şirketin menfaatlerini korumaya zararın azaltılmasını sağlayacak ve genişlemesini önleyecek her türlü tedbirleri almak zorundadır. Ayrıca sigorta şirketi tarafından tayin edilecek eksperlerin ve olayı araştırmakla görevli diğer şahısların işlerini yapmaları için gerekli her türlü yardımı yapmakla yükümlüdür.

4- Hasarı tazmin etmek

Acenteye belli branşlarda, belirli bir tutara kadar hasarı tazmin etme yetkisi verilebilir. Bu durumda acente gerekirse ve uygun görülürse eksper tayin edip, sigortalının zararını poliçe genel şartlarına göre ödemek zorundadır. Bu ödeme yapılırken üçüncü şahıslara rucu imkanı göz önüne alınmalı, sigorta şirketinin reasürörle ihtilafa düşmesine yol açabilecek durumlara neden olunmamalıdır.

5- Sır muhafaza etmek

Acente şirketle iş ilişkileri sırasında öğrendiği gizli tutulması gerekli bilgileri her ne suretle olursa olsun 3. şahıslara açıklayamazlar. Bu kural mukavelede belirlenen hususlar için de geçerlidir. Bu hüküm acentelik süresi ile sınırlı değildir, acentelik sona erse de geçerlidir.

6- İstihsal edilen primleri zamanında şirkete iletme

Tahsilat görevi acenteler üzerinden alınmalıdır. Özellikle bünyelerinde büyük banka teşkilatı olan sigorta şirketleri, primleri kendi kartları veya bankadaki hesap nu-

maralarıyla ödenmesi konusunda gerekli organizasyonu yapmalı ve bunun uygulanabilirliğini piyasaya göstermelidir. Böylece şirketlerde acentelerini para kullanıyor zannı altında tutmaktan vazgeçecekler ve bu ana problemin çözümünde gerekli sonuçların alınmasında daha hızlı çaba göstereceklerdir.

Sigorta primlerinin peşin ödenmesi esastır. Sigorta primlerinin taksitle tahsil edilmesi halinde poliçenin tanzimi esnasında peşin olarak tahsil edilecek ilk taksit toplam prim tutarının %40'ından az olamaz. Bakiye için 6 aydan fazla süre verilemez. Acente toplanan primlerin net tutarını (kendi komisyonu çıkarıldıktan sonra kalan kısmını) takip eden ayın sonuna kadar sigorta şirketine nakden ödemek veya şirket adına açılmış banka hesabına yatırmak zorundadır.

Emtea nakliyatı, tekne sefer sigortaları gibi bir sefer, bir yolculuk için veya bir hale özgü sigortalarda ve ayrıca 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu hükümlerine göre yapılması zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) sigortalarında sigorta primleri peşin olup sigortalılara hiç bir suretle ödeme için vade verilemez.

7- Poliçe verme mükellefiyeti

TTK. 1267'de düzenlenmiştir. Buna göre sigorta sözleşmesi sigorta ettiren veya onun temsilcisi ile yapılmış ise sözleşme tarihinden itibaren 24 saat içinde; sözleşme bir tellal aracılığı ile yapılmış ise 10 gün içinde sigortacı poliçeyi sigorta ettirene vermek zorundadır. Aksi halde hem sigortacı hem de aracı sorumlu olur.

8- Defter tutma zorunluluğu

Bütün araçlar TTK ve VK'na göre belirlenen defterleri tutacaklardır. Acente ayrıca sigorta tekliflerini her brans için ayrı ayrı tutulacak noterden tasdikli bir Nümerotaj (Rejisto) defterine kayıt etmek zorundadır. Ayrıca sigorta ve reasürans araçları hakkındaki yönetmeliğin 16. maddesine göre Türkiye sigorta ve Reasürans şirketleri birliğince tespit edilecek diğer defterleri tutmakla yükümlü olacaklardır.

Acentelerin tutmak zorunda olduğu defterler şunlardır

Acente, poliçe ve primlerin tahsili ile ilgili bilgilerin kayıt edildiği poliçe kayıt ve tahsilat defteri tutmak zorundadır.

Ayrıca denetim organları tarafından yapılacak denetim ile ilgili tüm tebliğlerin kaydedilmesi için denetim defteri tutması gerekir.

Bu defterlerin 10 sene süreyle saklanması mecburi tutulmuştur ki bu vergi dairelerinde bile bu süre 5 sene ile sınırlıdır.

Acente her çalıştığı şirket için bu 3 defteri tutması zorunluluğu getirilmesi ek bir külfet oluşturmaktadır.

9- Bilgi verilmesi ve ibraz mükellefiyeti

Sigorta acenteleri kendilerini teftiş ve murakabeye gelecek murakabe kurulunun denetim uzmanlarının çalışmaları sırasında gereken kolaylığı göstereceklerdir. Ayrıca gerekli bütün kayıt, defter ve belgeleri incelemeye hazır bulunduracaklardır. (SMK'nın m. 32)

10- Diğer mükellefiyetler

Sigorta ve Reasürans aracılığı hizmeti yapanlar, mevzuat esaslarına uygun faaliyette bulunmak, sigortalıların hak ve menfaatlerini tehlikeye koyabilecek hareketlerden kaçınmak, sigortacılığın icaplarına ve iyiniyet kurallarına uygun hareket etmek, sigorta tazminatlarının ödenmesine yardımcı olmak zorundadır. (Sigorta ve Reasürans araçları hakkındaki yönetmelik madde 25)

4.2.1.5. Acentanın Sorumluluğu

Acenteler 3. kişilere ve sigortalılarına karşı genel hukuk hükümlerine göre sorumludur. Sigorta şirketlerine karşı sorumlulukları ise acentelik sözleşmesi, sigorta murakabe kanunu ve yönetmelik hükümleri ile Ticaret kanunu'na göre sorumludur.

Sözleşme yapma yetkisine sahip olan Acentelerin sigorta sözleşmeleri yapılırken şu özelliklere dikkat etmesi gerekir.

Acente sigorta ettirene yardımcı olacak, teklifnamede yer alan sorular hakkında açıklamada bulunacak ve ne şekilde yanıtlanacağı hususunda bilgi verecektir.

Acente bu soruları sigorta ettirene yanlış açıklayarak onun hatalı yanıtlamasına sebep olmuş ise artık sigorta ettirenin kusuru söz konusu olmaz. Acentenin sorumluluğu vardır.

Acente şirketi temsilen sigorta sözleşmesi yaparken şirketin acentelere göndereceği her türlü talimata ve risk seleksiyonuna uygun hareket edecek ve belirtilen limitleri aşmayacaktır.

Yalnız aracılık yapan acenteler ise teklifnameyi hazırladıktan sonra bunu en kısa zamanda şirkete göndererek poliçenin düzenlenmesi ve sigortalıya verilmesi ile sorumludur.

Sigortalının kusuruna acentenin fiili sebep olmuş ise sigortacı sorumludur. Acente tarafından yapılan bir beyanın yanlış olduğu ancak şu halde ileri sürülebilir.

Eğer bu yanlışlık sigorta ettirenin derhal görebileceği şekilde açık veya sigorta ettirenin aksine inanmakta kusuru var ise, acente sorumluluktan kurtulur.

Acente yalnızca sigorta mukavelelerinin yapılması sırasında değil sigorta mukavelesinin yürürlükte olduğu süre içinde de sigortacının vekili olarak bazı yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır. Örneğin sigorta edilen rizikonun ağırlaştığını öğrendiği zaman durum derhal sigorta şirketine ihbar etmesi sigorta şirketinin kabul beyanını, gereken tebligatı en kısa zamanda sigortalıya iletmesi gerekir.

Eğer bir acente sigorta sözleşmesinin yapılması ve devamı sırasında kendine düşen görevlerin yerine getirilmesinde kusurlu hareketi ile sigortalının zamanına sebebiyet vermiş ise bu zarardan sigorta şirketi sorumlu olup acenteye başvurmak (rucu etmek) hakkına sahiptir.

4.2.1.6. Acenteye Uygulanabilecek Cezai Yaptırımlar

Acenteler, TTK, SMK'n. ve sigorta araçları hakkındaki yönetmeliklere uymaması nedeniyle ağır para cezası, hapis cezası hatta aracılık faaliyetlerine son verme gibi cezai yaptırımlar uygulanabilir.

SMK'n.'nu madde 25'de sigorta araçları için nisturn ve iskonto yapma yasağı getirilmiştir.

Sigorta araçları yaptıkları işlemler nedeniyle sigortalılara veya sigorta ettirenlere, her ne şekilde olursa olsun nisturn ve iskonto yapamazlar. Veya özelliğe sayılabilecek terk; tenzil ve ödemelerde bulunamazlar ve bu gibi menfaatler sağlayamazlar. Bu emredici hükme aykırı hareket edenler için S.M.Kn. 'nu 48. maddesine göre 2.500000 TL'den 12.500.000 liraya kadar ağır para cezası verilir.

Aynı fiilin 2. defa işlenmesi halinde verilecek para cezası 2 kat artırılır.

Kanunumuzda verilecek para cezalarının miktar olarak belirlenmesi bir süre sonra bu tutarların yetersiz kalmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle verilecek cezalar suçla bağlantılı bir şekilde belirlemek daha gerçekçi olmasını sağlayacaktır.

Aynı kanunun 27 maddesi prim ödeme sürelerini belirlemiştir. Buna göre acente elde ettiği sigorta primlerini tahsilatı takip eden ayın sonuna kadar ilgili sigorta şirketine ödemek zorundadır. Şirket primlerin kendisine ödenmesini sağlamak üzere 10 gün içinde gerekli kanuni işlemlere başlaması gerekir. Ayrıca tahsil edilen primlerin "emanet para" hükmünde olması nedeniyle borç-alacak ilişkisinin dışında daha ağır yaptırımlara sebep olur.

Tahsil ettikleri sigorta primlerini sanayi ve ticaret bakanlığınca tespit edilen esaslar içinde ödemeyen sigorta araçlarının Türk Ceza Kanunu'nun 510. ve 522. maddelerine göre cezai yaptırımlar uygulanacaktır.

Bu kanunun 510. maddesine göre acente tahsil ettiği parayı rehin etme, gizleme, inkâr etme veya sarf etme fiilleri hakkında 1. seneden 5 seneye kadar hapis cezası verilir. Kanunun 522. maddesinde ise 510. maddeye göre sebep olunan zararın tutarı ile ilgilidir. Eğer verilen zarar fazla ise mahkeme cezayı yarısına kadar artırabilir. Eğer hafif ise yarısına hatta 1/3 kadar eksiltilebilir.

Sigorta Murakabe Kanununda ise bu araçların faaliyetlerinin bakanlıkça durdurulacağı, aynı fiilin bir yıl içinde 2. kez tekrarlanması halinde bu araçların bir daha sigorta aracı olarak çalışamayacakları belirlenmiştir.

Sigorta ve Reasürans araçları hakkındaki yönetmeliğin 25. maddesinde araçların uyması gereken yükümlülükleri belirtilmiştir. Buna göre araçların mevzuat esaslarına uygun faaliyette bulunması, sigortalıların hak ve menfaatlerini tehlikeye koyabilecek hareketlerden kaçınmak, sigortacılığın gereklerine ve iyi niyet kuralına uygun hareket etmek, sigorta tazminatının ödenmesine yardımcı olmak zorundadır.

Bu mükellefiyetlere aykırı hareket halinde ise kanunda belirlenen cezai hükümler saklı kalmak koşulu ile sigorta murakabe kanununun 48, 49 ve 54 maddelerindeki ağır para cezaları verilir. Bu cezalar 500.000 liradan 12.500.000 TL kadar değişen ağır para cezasıdır. Ayrıca B.K. ve T.K'nundaki tazminatla ilgili hükümler uygulanır.

4.2.1.7. Acentelik mukavelesinin sona erdirilmesi

1- Sebepleri

T.T.K'nun 133. maddesinde acenteliğin sona erme halleri düzenlenmiştir.

Acentelik mukavelesi belirli bir süre için düzenlenmiş ise bu sürenin bitimi ile sözleşme kendiliğinden sona erer. Ancak haklı sebeplerin varlığı halinde, sözleşmedeki süreyi beklemeksizin de aralarındaki acentelik sözleşmesi feshedilebilir. Bu hal belirsiz süreli sözleşmeler içinde geçerlidir. Haklı bir sebep ileri sürmek suretiyle acentelik sözleşmesi feshedilebilir.

Acentenin sözleşmenin feshi için ileri sürebileceği haller;

- Faaliyette bulunma ehliyetini kaybetmesi,

Tüzel veya gerçek kişi olan acentenin iflas veya haciz altına alınması da acentelik sözleşmesinin son bulma sebebidir.

- Mukavelede kararlaştırılmış hususlara uyulmaması, haksız muamelelerde bulunulması,

- Sigorta şirketinin, acenteye karşı haysiyet ve şerefi ihlal edici hareketlerde bulunması,

- Acentenin faaliyet konusuna dahil olan işleri sigortacının yerine getirmekten kaçınması,

sigorta şirketi tarafından haklı sebep olarak ileri sürülebilecek haller şunlar olabilir;

- Acentenin hal ve hareketleriyle şirketi zarara sokması,

- Acentenin işin gerektirdiği ehliyet ve basireti göstermemesi, örneğin hesapları veya nezdinde toplanan paraları veya bilgileri şirkete göndermemesi veya bunları ifada esash bir tarzda geciktirmesi,

- Acentenin sağladığı iş hacminin yetersiz olması,

- Acentenin haksız rekabet yasağına uymaması,

- Acentenin mukavelede belirlenen şartlara uymaması vb. acente veya sigorta şirketinin görevlerinin yerine getirmemeleri ve akite aykırı hareketlerinin mevcudiyeti halinde haklı taraf acentelik sözleşmesini feshedebilir.

Haklı bir nedene dayanmaksızın; müddetli sözleşmelerde süre sonunda, müddetsiz sözleşmelerde ise, taraflardan birinin üç ay evvelinden bir fesih ihbarda bulunmasıyla sözleşme feshedilebilir.

Haklı sebeplerin varlığı ve akde aykırılık halinde 3 aylık feshi ihbar süresine uyma mecburiyeti yoktur.

Acente veya sigorta şirketinin son bulması, iflası veya haciz altına alınması da acentelik sözleşmesinin fesih nedenidir.

2- Sonuçları

Sona erme halinde acentenin görevleri, hesap verme belgelerin iadesi, sırların muhafazasıdır. Sigortacının görevi ise tüm alacaklarını tahsil etmiş olmak şartı ile teminatın iadesi ve komisyonların verilmesidir. Acentelik sözleşmesinin sona ermesi ile ücret ve masrafların tespit ve ödenmesi gerekecek ve her iki tarafta aldıklarını iade ile sorumlu olacaktır.

TTK'nun 134. maddesine göre acentelik sözleşmesinin sona ermesi ile gerek acente gerek sigorta şirkete iki çeşit tazminat isteyebilir.

- Belirli süreli olmayan acentelik sözleşmesini haklı bir sebep olmadan veya 3 aylık feshi ihbar süresine uymadan fesheden taraf, başlanmış işlemlerin tamamlanmaması yüzünden diğer tarafın uğradığı zararları tazmine mecburdur. Borçlar kanunundaki umumi hükümlere göre meydana gelen bütün zararların tazminini isteyebilir.

- TTK'nun 134. maddesinin 2. fıkrası "Müvekkilin veya acentenin iflas veya ölümü veya hacir altına alınması nedeniyle acentelik mukavelesi sona ererse, işlerin tamamen görülmesi halinde acenteye verilmesi gereken ücret miktarına nispetle tayin oluncak uygun bir tazminat acenteye veya onun yerine geçene ödenir" demektedir. Bu maddeye göre tazminatın miktarını tespit etmek oldukça güçtür. Tazminatın tespiti için bilirkişi incelemesi yolu tercih edilse de ticaret kanunundaki düzenleme sigorta acenteleri için yetersizdir. Acente çalışması sonucu sigorta şirketine bir müşteri portföyü sağlar. Acente sona erdikten sonra şirket bu portföy üzerinden kazanç elde etmeye devam edecektir. Sözleşmenin sona ermesi halinde ise acentenin portföy üzerindeki hakkı da sona ermektedir. Haksız bir sebep ile sona erme halinde bir tazminat hakkından bahsetmekte ise de bu oldukça yetersiz kalmaktadır.

Acenteye bir portföy hakkının sağlanması yabancı ülkelerde yazılı kanunlardan çok teammülle düzenlenmiştir.

Ülkemizde ise bu konunun düzenlenmesi acentelik sözleşmesine bırakılmayıp acentenin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yasalarımızda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

"Yönetmeliğin 23. maddesi takibata uğrayan veya sözleşmesi bozulan acenteler için Birliğin bir sicil tutacağından bahseder. Ashında her acente için bu sicilin tutulması takibat ve akdin feshi hallerinde bu sicile kayıt düşülmesi gerekir." (4)

4.2.2. PRODÜKTÖRLER

4.2.2.1. Prodüktörler için aranan şartlar

Sigorta ve reasürans aracıları hakkındaki yönetmelik kimlerin prodüktörlük yapabileceğini, kimlerin yapamayacağını belirlemiştir. Yönetmelik gerçek ve tüzel kişi olarak ayırıp, bunların sahip olmaları gereken koşulları belirlemiştir.

a) Gerçek kişilerin prodüktör olma şartları

- Türkiye'de yerleşik olmak,
- En az lise mezunu olmak,
- Medeni hakları kullanma ehliyetine ve ticari ehliyete sahip bulunmak,
- İflas etmedikleri, konkordata kayıtlarının bulunmadığına dair belgeyi tevdi etmeleri,
- Emniyeti suistimal, karşılıksız çek keşidesi, dolandırıcılık, sahtekârlık, hırsızlık, zimmet gibi suçlardan mahkum bulunmadıklarına dair bir belge vermeleri gerekir.

b) Tüzel kişilerin prodüktör olma şartı

- Şirket ortaklarının gerçek kişi olmaları ve şirketin yönetim ve temsilinde yetkili olan şahısların gerçek kişilerde aranan koşullara uymaları,
- Şirketin iflas etmemiş olması ve konkordato kaydının olmaması gerekir.

c) Prodüktörlük yapamayacak kişiler

- Acenteler ve eksperler
- Yukarıda belirtilen prodüktör olma koşullarına uymayanlar.
- Sigorta ve reasürans şirketleri nezdinde yönetim kurul üyeleri veya herhangi bir şekilde görevli olanlar.
- Prodüktörlük dışında herhangi bir işle uğraşanlar,

Bu koşulun tespiti zor olduğu gibi, sigortacılığın gelişmediği bir ülkede prodüktör olmak isteyenlere itici gelebilecektir.

- Mesleğin gerektirdiği niteliklere sahip olmayanlar. Bu madde çok esnek, niteliğin nasıl, kimin tarafından, ve kime göre tespit edileceğini belirlemek güçtür.

Prodüktörlerin mesleki bilgi ve yeterliliğe sahip olmalarının sağlanması ve bu hususun kanun ve ilgili yönetmeliklerle düzenlenmesi gerekir.

Sigorta ve Reasürans aracıları hakkındaki yönetmelikte prodüktör olmak için gerekli şartlar sayıldıktan sonra bu şartları taşıyanların prodüktör olabilmesi için Hazine ve Dış Ticaret müsteşarlığından belge almak zorunluluğu getirmiştir. Sigorta aracıla-

rının sahip olmaları gereken mesleki bilgi ve yeterlilik açısından bu hükümler oldukça yetersizdir.

d) Teminat yatırma şartı

Prodüktörlük yapacak gerçek ve tüzel kişi ilgili sigorta şirketlerine 500.000 TL'dan az olmamak üzere "teminat akçesi" tesis etmek zorundadır. Bu tesis edilecek teminatlar yönetmelikte şöyle sıralanır.

- Banka teminat mektubu
- Hazine bonoları,
- Devlet tahvilleri
- Gelir ortaklığı senetleri ile diğer kamu borçlanma senetleri olan tahvil ve hisse senetleri,
- Sigorta ve reasürans şirketleri lehine bankaya bloke edilen TL veya Merkez Bankasınca alımı satımı yapılan dövizler.

Menkul değer şeklinde bir teminat tesisi düşünülür ise bu sigorta şirketinin iş-tiraki olmamalıdır. Bu teminatlar prodüktörün anlaştığı şirket ile ilişkisi sona erene kadar korunur.

Prodüktöre genel olarak prim tahsil etme, mukavele yapma gibi yetkiler verilmediğinden, bu teminatların şirkete yatırılmasının anlamı yoktur.

1968 tarihli yönetmelikte prodüktörlük yapmak isteyenler Ticaret Bakanlığınca tertip edilecek meslek imtihanını kazanmış olma şartı getirilmişti. Ruhsat müddeti 5 yıllık bir süre ile sınırlanmıştı. Yeteneğin bulunmaması veya kötüye kullanılması halinde ise ruhsat iptal edilmekteydi. Yeni yönetmelikte ise bu hükümler uygulamadan kaldırılmıştır.

Prodüktörler yaptıkları iş nedeniyle tüccardırlar. Sigorta şirketleri ile prodüktörler arasında yasal yönden zorunlu olmamakla beraber karşılıklı hak ve yükümlülük-lere açıklık getirmesi bakımından uygulamada yazılı olarak prodüktörlük sözleşmesi yapılmaktadır.

Bu şart acentelerin bilgili, ciddi iyi niyetli dürüst çalışmalarını teşvik edici özelliktedir.

4.2.2.2. Prodüktörün Yetkileri

Prodüktörler sigorta olmak isteyenlere muhtelif sigorta branşları hakkında bilgi verirler. Sigorta şirketlerine teklifnameyi hazırlatmak kendisince malum olan hususları bildirmekle yetkilidir. Prodüktör kendisine özel olarak yetki verilmedikçe sigorta primlerini tahsile, sigorta poliçe ve zeyilnamelerini vermeye yetkili değildir.

Sigortacıların primin tahsili konusunda prodüktörü vekil tayin etmeleri veya ona bu iş için bir temsil yetkisi vermeleri farklı sonuçların doğmasına sebep olur. Prodüktöre prim tahsili konusunda sigortacıyı temsil yetkisi verilmiş ise, sigortalı prodüktöre tediyede bulunmakla borcundan kurtulmuş olur. Prodüktöre yalnızca sigortalıdan primi alıp sigortacıya getirmekle vekil olduğu durumda prodüktörün primi sigortacıya verdiği andan itibaren sigortalı prim borcundan kurtulur ve sigorta himayesi başlar.

Uygulamada, sigorta şirketi adına prim tahsiline yetkili kılınan prodüktörlere, şirketin makbuzları karşılığı tahsilat yapmaktadırlar.

Prodüktöre prim tahsili konusunda verilen bu yetki dava açmak yetkisi vermez. Prim borcunun ödenmemesinden dolayı dava açmak yetkisi, prim alacaklısı durumunda olan sigortacıya ve TTK'nun 119. maddesine göre kendi yaptığı ve aracılık ettiği sigorta mukaveleleri için acentaya aittir.

4.2.2.3. Prodüktörün Hakları

7397 sayılı kanununun 37. maddesinde prodüktörler çalışmalarına karşılık safi prim üzerinden hesaplanan bir komisyon alırlar. Sigorta ve reasürans araçları hakkındaki yönetmeliğin 16. maddesinde istihsal organlarına ödenecek komisyon oranı azami %30 olarak belirlenmiştir. Komisyon oranları istihsal organına ve sigorta branşına göre ayrı ayrı müsteşarlığın onayı alınarak Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri birliği tarafından belirlenir. Hayat sigortalarında komisyon oranları sigorta şirketlerince serbestçe belirlenir.

Bazı durumlarda sigorta mukavelesi yapılmış olmasına rağmen sigortacının prim isteme hakkı doğmaz bu durumda komisyon da talep edilemez.

Sigorta sözleşmelerinin maddi menfaat mevcut olmadan yapılmış olması veya sözleşmenin yapıldığı sırada sigortacının rizikonun gerçekleşmesi imkanının kalmadığını bilmesi (TTK m. 1279) gibi sebepler yüzünden geçersiz (batıl) olması veya iptal sebeplerinden birinin varlığı nedeniyle iptal edilmesi (BK m. 31), sigortacının mesuliyeti başlamadan önce sigorta ettiren veya sigortadan faydalanan kimsenin fiil ve tesiri olmaksızın gerçekleşmesine imkân kalmaması durumunda (TTK. m. 1280) komisyon talep olunmaz.

Prodüktörlere komisyon dışında (üretim) artışı üzerinden en fazla %10 teşvik komisyonu ödenir. Yeni başlayanlar için ise bir defaya mahsus olmak üzere şirketçe belirlenecek kuruluş masrafları ödenebilir. Sigorta şirketleri bunların dışında ödeme ve tavizlerde bulunamazlar. Aksi halde 7397 sayılı kanununun 48. maddesine göre ağır para cezasıyla, fiilin tekrarı halinde iki misli para cezasıyla cezalandırılırlar. Bu fiillerin üçüncü defa işlenmesi halinde, Ticaret Bakanlığının isteği sigorta şirketlerinin ruhsatnamesi mahkeme kararıyla ruhsatnamesi geri alınır ve şirketin tasfiyesine gidilir.

4.2.2.4. Prodüktörün Yükümlülükleri

1- Aracılık etme borcu

7397 sayılı kanununun 37. maddesine göre prodüktörün görevi, sigorta olmak isteyenlere muhtelif sigorta branşları hakkında bilgi vermek, sigorta mukavelesinin şartlarını incelemek, tehlikenin içerik ve özelliklerine göre sigorta teklifnamesi hazırlamak olarak tespit edilmiştir.

2- Talimatlara uyma borcu

Prodüktör, mukavelenin akdine aracılık etmek için kendisine müracaat eden tarafın verdiği talimatlara uymakla mükelleftir. Prodüktör işin ivediliği nedeniyle talimat almadan da hareket edebilir. Bu durumda basiretli bir tacir gibi hareket etmelidir. (TK m. 124)

Prodüktör sigorta ettirenin özel bir talimatı olmadığı müddetçe sigortacı seçiminde serbesttir.

Prodüktör sigorta şirketine sigorta primine ve tazminata tesir edecek bilgileri bildirip sigorta şartlarını riskin çeşidine ve mahiyetine göre uygun olarak saptanmasını sağlaması gerekir.

Sigorta ettirmek isteyeniy sigorta şartları, sigorta piyasasının durumu ve akit yapma imkanları hakkında eksiksiz ve doğru bir şekilde aydınlatması gerekir. Bu onun basiretli bir tacir gibi hareket etme borcunun gereğidir.

Bu mükellefiyetlere uymayan prodüktör adına aracılık yaptığı kişinin bu yüzden doğacak zararlarından sorumludur.

3- Defter tutma yükümlülüğü

Yönetmelik madde 15'e göre kanunen tutulması zorunlu defterleri ve aracılık faaliyetleri ile ilgili olarak, Birlik tarafından şekli belirtilen defterleri tutmak ve bunları notere onaylatmak zorundadır. Özellikle prodüktör aracılığı ile yapılan sigorta sözleşmeleri için "sigorta kayıt ve takip defteri" (rejisto) tutmakla mükelleftir.

TTK madde 66 gereğince tacirler işletmeleri ile ilgili aldıkları her türlü belgeleri saklamak zorundadır.

Prim tahsil etme ve mukavele yapma yetkisi olmayan prodüktörler için birlik tarafından belirlenen defterleri tutma yükümlülüğü getirilmesinin gereksizdir. Eğer böyle bir defter tutma ihtiyacı varsa, birliğin de görüşü alınarak, Bakanlık tarafından tesbiti gerekir.

Prodüktör defterleri son kayıt tarihlerinden; saklanması zorunlu olan diğer hesap ve kağıtları ise tarihlerinden itibaren 10 yıl geçinceye kadar saklamak zorundadır. (TTK. m. 68)

4- Beyanları iletmek

Prim tahsil yetkisine sahip olan prodüktör tarafların bununla ilgili beyanlarına ve diğer bilgileri taraflar arasında iletimini sağlamak görevi vardır. Sigortalının primin artırılması veya azaltılmasını gerektirecek bir durumu ortaya çıkması veya sigorta mukavelesinin yenilenmeyeceği gibi beyanları iletmekle mükelleftir.

Sigortacının primleri ödenmeyen poliçe ve zeyilnamelerin iptal olunacağı, hasar halinde yapılması gerekenleri ve vermesi gereken belgeleri sigortalıya bildirmekle mükelleftir.

5- Diğer mükellefiyetleri

Yönetmelik madde 24'de şu şekilde düzenlenmiştir.

- Mevzuat esaslarına uygun davranmak,
- Sigortalının hak ve menfaatlerini tehlikeye koyabilecek hareketlerden kaçınmak.
- Sigortacılığın icaplarına ve iyi niyet kuralına uygun hareket etmek,
- Sigorta tazminatının ödenmesine yardımcı olmak zorundadır.

Sigortacılık gereklerine ve iyi niyet kuralına uygun hareket etmek yalnızca araçlar için geçerli olmamalıdır. Bu kural tüm sigorta sektörü için geçerli olması gerektiğine göre, bu hükmün sigorta denetim kanununda değil, sigorta mukavele kanununda yer alması daha uygun olacaktır.

4.2.2.5. Prodüktörün Sorumlulukları

TTK. madde 102'ye göre prodüktör, sözleşmeye tarafların koymuş oldukları imzaların sıhhatinden sorumludur.

Prodüktörün prim tahsil etmeye yetkisi yoksa ve bunu sigorta ettiren bilmiyorsa ve bu arada sigorta sözleşmesinin konusu riziko gerçekleşmiş ise, sigorta ettiren, prodüktörün primi makul ve uygun sürede ulaştırmaması yüzünden uğradığı zararı talep edebilir. Sigorta ettiren akitten önce prodüktörün prim tahsil yetkisi olmadığını biliyorsa sigorta şirketi ve prodüktör alıcının bildiği kusurlardan sorumlu değildir. Eğer prodüktör işlediği kusur sigorta ettirenin gerekli dikkati göstermesi sonucu anlaşılabilir gibi değilse ve prodüktör de bu kusurların olmadığı yolunda söz vermiş ise sorumludur. (BK. m. 197)

Prodüktör sözleşmeye aykırı şekilde diğer taraf lehine hareket ederse veya iyiniyet kuralına aykırı olarak karşı taraftan ücret alırsa, müvekkilden ne ücret ne de gider için bir karşılık talep edebilir. (BK. m. 407)

Hem sigortalı hem sigortacı tarafından görevlendirilen prodüktör tarafsızlığını

ihlal edecek bir akit yaparsa ücret ve masraf isteme hakkı olmaz. (TTK. m. 110)

T.K. 1267'ye göre sigorta mukavelesi prodüktörün aracılığı ile yapılmış ise en geç on gün içinde poliçeyi sigorta ettirene vermek zorundadır. Aksi halde sigorta ettiren sigorta mukavelesine aracılık eden prodüktörden tazminat isteyebilir.

Prodüktör aracılık ettiği kişi veya şirketin talimatına uymak zorundadır. Haklı bir sebep olmaksızın müşterisinin talimatına uygun hareket etmeyen prodüktör bu yüzden doğacak zararları tazmine mecburdur.

Prodüktör sigortalı ile beraber sigorta mukavelesi şartlarını görüşüp gerekli belgeleri doldurduktan sonra, sözleşmeyi tamamlayan sigorta tellahı, sigortalı olduğuna güvenen sigortalıya karşı bu arada gerçekleşen rizikonun sebep olduğu zararlar için sorumludur.

Prodüktör taraflardan birinin vekili veya mümessili olarak hareket etmesi sırasında vekalet akdi veya temsil hükümlerine göre sorumlu olur.

Primi tahsil yetkisine sahip olan prodüktör tahsil ettiği primi, en geç tahsili takip eden ayın 7. gününe kadar sigorta şirketine ödemek veya onlar adına açılmış bir banka hesabına yatırmak zorundadır.

Tahsil edilen para Türk Hukukunda "emanet para" hükmündedir. (SMK. m. 27)

Sigortacı adına sigorta primini tahsile yetkili olan prodüktör yaptığı tahsilatın hesabını vermekle mükelleftir. (BK. m. 392) Prodüktörün sigortalılardan hangi poliçe veya zeyilnameye istinaden hangi tarih ve ne miktarda prim tahsil ettiğini sigorta şirketine bildirmesi ve bunu kanıtlayan belgeler ile sigortalıya vermesi gerekir.

4.2.2.6. Prodüktörlüğün Sona Ermesi

- Prodüktör ile sigorta olmak isteyenler arasındaki ilişki, aracılık sonunda sigorta mukavelesinin yapılması ve prodüktörün komisyonunu alması ile sona erer.

- Sigorta akdinin yapılmasından evvel sigorta konusunun ortadan kalkması veya karşılıklı anlaşma yolu ile de aracılık faaliyetleri son bulur.

- Gerek prodüktör gerek sigorta olmak isteyen kişiler sigorta mukavelesi akdolunmadan cayma hakları vardır. Sigorta ettirenin eğer iyiniyet kuralına aykırı olarak cayması söz konusu ise prodüktör sigorta ettirenden tazminat isteme hakkı doğar.

- Akdin meydana gelmeden prodüktörün ölümü veya ehliyetini kaybetmesi halinde, aracılık çabaları olumlu bir sonuç oluşmuş ise bu hallerin oluşumu dikkate alınmaksızın prodüktör veya mirasçılara komisyon ödenmesi gerekir. Müspet bir sonucun alınmaması halinde komisyon ödeme borcu doğmaz.

- Prodüktörlüğün geçici bir aracılık faaliyeti olduğunun düşünülmesi ona yaptığı sigorta mukavelelerine karşılık bir tazminat ödenmesine engel oluşturur.

V. BÖLÜM: AVRUPA TOPLULUĞU DİREKTİFLERİNE BAĞLI OLARAK ARACILARIN DENETİMİ

5. 1. AVRUPA TOPLULUĞU DİREKTİFLERİ

Avrupa Topluluğu üyesi devletler kendi aralarında birliği sağlamak için bir takım direktifler düzenlemişlerdir.

Bu düzenlemelerden biri olan sigorta sektöründe birlik amacını gerçekleştirmeye yönelik direktifler, ilgili komisyonun önerisiyle Avrupa Paramentosunun görüşü alındıktan sonra Avrupa Topluluğu Konseyi tarafından hazırlanmaktadır.

Bu düzenlemelerde ticaret serbestisinin sağlanması esas alınmıştır. Avrupa Topluluğu Konseyi bu serbesti esaslarından hareketle sigorta şirketlerinin kuruluş ve faaliyetleriyle üye ülkelerin mevzuatlarını koordine etmek üzere direktifler oluşturmuşlardır.

Sigorta sektöründe özellikle hizmetin yapılmasında ve şirketlerin kurulmasında karşılıklı uyum sağlanması esas alınmıştır.

İnceleme konusunda yer alan direktif 13 Aralık 1976 tarihli ve 77/ 92/ EEC sayılı sigorta ve reasurans araçları hakkındaki direktiflerdir.

Bu direktiflere göre aracılık faaliyetinde bulunacak kişilerin uymak zorunda olduğu koşullar şunlardır.

1) Mesleki bilgi ve yeteneğe sahip olmak:

Üye devletle aracılık faaliyetine başlamak ve yürütmek için genel, ticari ve mesleki bilgiye sahip olmak gerekir (Direktif madde:4). Buna göre aşağıdaki şartlardan birini yerine getirmiş ise aracı olarak faaliyete başlayabileceklerdir.

-Serbest veya idareci olarak 4 yıl faaliyet,

-Bir veya birden fazla sigorta prodüktörü ile en az 3 yıl çalışmış olduğunu ispat etmek suretiyle, aralıksız 2 yıl süreyle serbest veya idareci olarak faaliyet,

-Devlet tarafından kabul edilmiş bir mesleki kuruluşu bitirmiş olmak ve 1 yıl süreyle serbest veya idareci olarak faaliyet

-Eğer üye devlet prodüktörlüğe başlanması ve yürütülmesinde aradığı şartları acentelik ile ilgili olarak aradığı şartlardan daha değişik olarak koymuş ise, bu halde

üye devlet, faaliyette bulunacak kişinin başka bir üye devletle yine yukarıda yer alan sürelerde prodüktör olarak çalışmış olmasını isteyebilir (Direktif madde5).

2) Süre koşulu:

Yukarıda açıklanan direktifin 4. maddesinde yer alan faaliyetler başvuru tarihinden itibaren geriye doğru 10 yıllık süre içinde son verilmemiş olması gerekmektedir.

Ancak bu süre şartına rağmen üye devletlerden biri bu hususta kendi vatandaşlarını daha kısa bir süreye tabi tutmuş ise bu süreden diğer ülke vatandaşları da yararlanabileceklerdir.

3) İspat belgesi:

Aracılık yapabilmek için faaliyette bulunacağı üye ülke veya vatandaşı bulunduğu üye ülkedeki yetkili makam tarafından düzenlenecek ve bu bilgileri çalışmak istediği üye ülkedeki başvurusuna ekleyecektir.

4) İyi hal ve iflas etmemiş olmak:

Aracılık faaliyetinde bulunacak kişilerin iyi bir itibara sahip oldukları ve daha önce iflas etmediklerinin kanıtlanması gerekir. Bunun için,

-Mahkeme kayıtlarına dayanan bir özet

- Adli veya idareci makamca düzenlenecek eşdeğer bir belge gerekmektedir.

5) Mali durumun ispatı :

Aracıların mali durumu vatandaşı olduğu üye ülkedeki, bankalarca tanzim olunan belge ile ispatlanmalıdır.

Bu koşulları yerine getiren araçlar faaliyete başlayabilecektir.

Topluluk üyesi devletler (İngiltere, Fransa, Hollanda, Almanya...) arasında oturmuş bir denetim sistemine sahip olması ve direktiflerin tam olarak uygulanması nedeniyle örnek ülke olarak İngiltere seçilmiştir.

İngiltere'de araçlar üzerindeki denetime geçmeden önce, aracılık sisitemi kısaca açıklanmıştır.

Her üye devlet kendi iç mevzuatını bu direktiflere uygun hale getirmek yada ona göre değiştirmek zorundadır. Eğer üye devlet, kendi iç mevzuatını bu direktiflere uygun hale getirmez ise bu halde ilgili bölümün Adalet divanına gitme hakkı bulunmaktadır.

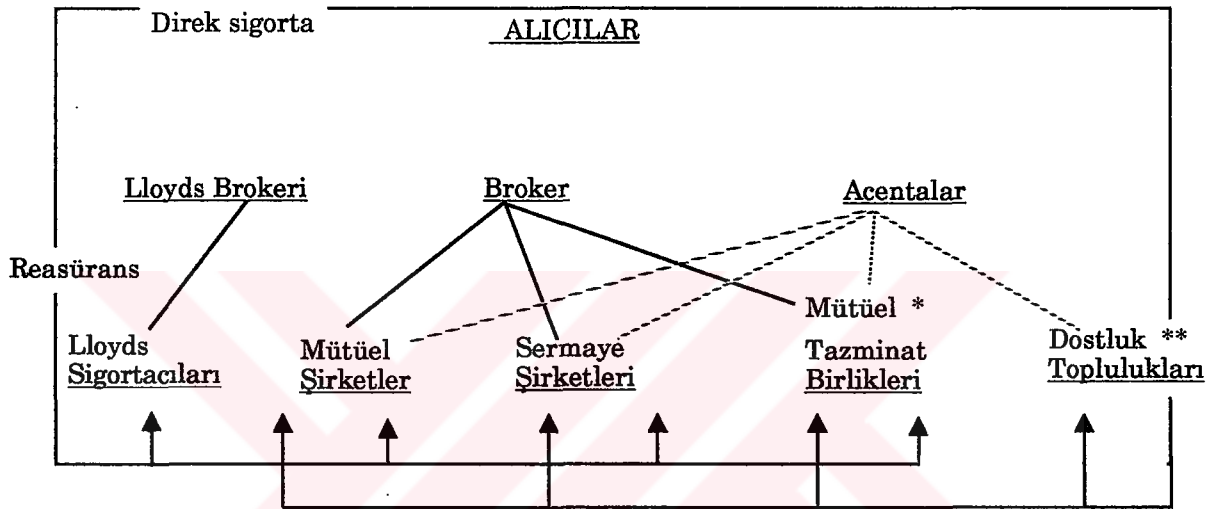
Üye devletler, bu direktif kapsamı içindeki hususlarda iç hukuklarında yapacakları esaslı düzenlemelerden komisyonu haberdar edecektir.

5. 2. İNGİLTEREDE ARACILIK SİSTEMİ

Sigortada aracı kelimesi sigortacıya iş getiren ve karşılığında komisyon alan

kişi ve kuruluşlar anlamına gelir. Sigorta yaptırmak isteyenler doğrudan veya bir aracı vasıtasıyla sigorta yaptırabilirler. Yani sigortacılar değişik pazarlama kanallarından istediklerini seçmekte serbesttirler. Bu satış kanalları; direkt satış, kendi çalışanları aracılığı ile satış, sigorta şirketlerine bağlı olarak çalışan ve sigortacıyı temsil eden araçlar "acenteler" ile satış ya da bağımsız olarak çalışan ve sigortalıyı temsil eden araçlar "brokerler" ile satış olabilir.

İngiltere'de sigorta pazarında araçların yerini şöyle gösterebiliriz. (1)

*Mütüel Tazminat Birlikleri: Ticari şirketlerin yangın ve kaza sigortalarını yapmak üzere kendi aralarında kurdukları birliktir.

**Dostluk toplulukları: Bu şirketler haftalık en çok aylık taksitlerle yaşam sigortası yapmak üzere kurulmuştur.

Acente sigorta şirketine iş plase eden ancak esas uğraşı alanları farklı olan ve işleri dolayısıyla kendisinden müşterileri tarafından sigorta işi yapması talep edilen kişilerdir.

5 2.1. Acenteler

Avukatlar, muhasebeciler, gayrimenkul komisyoncuları, bunlar profesyonel sigortacı olmadığından sigorta hakkında teknik bilgiye sahip olmaları beklenmez. Şirketin mevcut poliçeleri hakkında bilgi ve tavsiye alırlar. Görevleri müşteri ile sigortacıyı bir araya getirmek olduğundan teknik bir bilgiye ihtiyaç duymazlar. Bu tür araçları sigortacıyla yaptıkları sözleşme şartlarına göre üç gruba ayırabiliriz.

Cash Acenteler: Bu tür acentelerin yetkileri oldukça sınırlıdır. Poliçe kesmek veya diğer bir şekilde sigortacıyı bağlama yetkileri yoktur. Sigortacıya müşteri

(1) D.S, HANSELL, Elements of Insurance , The M.E. Hand Book Series ,1985, S;86.

getirirler ve işin nev'ine göre komisyon alırlar.

Credit Acenteler: Cash acentelere göre daha geniş yetkileri vardır. Bağlı buldukları şirketi temsil yetkileri belli sınırlar içindedir. Bu acentelere poliçe kesmek ve prim toplamak yetkileri verilebilir. Yaptıkları işlemlerle sigortacıyı borçlandırıp alacaklandırabilirler.

Own Case Acenteler: Bu tür acenteler bir kişi veya firma olabilirler. Dışardan iş getirmeksizin yalnızca kendi işlerinin sigortasını yaptırırlar. Sigortacıya yalnızca kendi sigortalarını getiren bir tür credit acenteye benzetebiliriz. Tarife kısıtlamalarının dışında daha düşük primle sigorta yaptırmak için bulunmuş bir yöntem olduğu söylenmektedir. Buna karşın sigortacıya büyük iş getiren kişi ve kuruluşlara verilmesi, nedeniyle daha az prim ödenmesinin kabul edilebilir olduğu savunulmaktadır.

Kanunda sigorta aracı kavramı geniş olarak tanımlanmış ve 4 gruba ayrılmıştır.

1- Belirli bir görevle yükümlü olanlar: Sigortacılar bireyleri veya firmaları özel veya teknik nitelikteki işleri yapmakla görevlendirirler. Bunlar sigortacı adına hareket eden avukatlar, değer biçiciler, eksperler v.b. olabilirler.

2- Komisyon araçları: Bunlar "cash" acentelerdir. Yetkileri hiç yoktur veya çok azdır. Görevi yalnızca aracılık etmektir.

3-Sınırlı yetkileri olan araçlar: Bunlar "credit" acentelerdir. Kendilerine verilen yetki sınırları içinde sigortacı adına prim toplama ve teminat verme yetkileri vardır.

4-Geniş yetkileri olan araçlar: Umumi acente olarak adlandırılırlar. Bu aracı yöneticisi, teknisyeni ve gerekli bütün memurları ile sigortacının yerini alırlar. Yetkileri genel hükümler ve temsil ettikleri sigortacının verdiği yetki ile sınırlıdır.

Acentenin yetkileri

Şirket ile acenta arasındaki ilişkiyi açıklayan anlaşma ile, acentenin yetkileri, alacağı komisyon, acenteliğin hangi durumlarda fesh edilmiş olacağı gibi esaslar belirlenir. Sözleşmede belirlenen yetkilerin dışında, yürürlüktesi yasalar ve makul davranış kuralları ile de yetkileri sınırlıdır.

Acentenin yetkisi açık veya kapalı (zımni) olarak belirlenmiş olabilir. Belli oran ve süreyi aşmayan, belli rizikolara karşı bir sigorta yapılabilir diye açık bir yetki verilebileceği gibi; şirket adına teklif alınabilir, geçici küvertür verilebilir gibi genel bir yetki de verilebilir.

Acentenin hak ve sorumlulukları

Acentenin teknik açıdan uzman olması beklenmez. Verilen talimatlara uygun ve iyi niyetli hareket etmesi yeterlidir. Acente sigorta şirketinin yetki vermediği hususlarda yaptığı işlerden sorumludur. Fakat acente sözleşmede belirlenmemiş olmakla beraber yasal olarak kendisine verilmiş olan yetkiler ile hareket edebilir. Bu

yetkilere dayanarak yaptığı işler geçerlidir.

Acentenin yetkisi elinden alındığı halde iş yaparsa bu durumu bilmeden hareket eden kişilerin uğrayacağı zarardan sigorta şirketi sorumludur.

Acente sözleşme koşullarına uymadan bir sigortayı iptal ederse oluşan kayıplardan sorumlu tutulur.

Acentenin ücreti portföyündeki poliçe sahiplerinin primleri üzerinden alınan komisyonudur.

Acenteliğin sona ermesi

Acentenin ölmesi veya sigortacının varlığının sona ermesi il acentelik son bulur. Acentenin yetkisi dışında hareket etmesi halinde sigortacı fesih kararı alabilir. Bunun dışında acentenin olumsuz gidişatının olması ve bunun düzeltilmemesi halinde fesih kararı verilebilir. Acenteliğin son bulması halinde sigortacının temsilcisi olarak görülmesinin önlenmesi gerekir. Aksi halde iyi niyetle hareket eden üçüncü kişiler için sigortacının sorumluluğu devam eder.

5.2.2. Brokerler

AT üyesi devletlerinden biri olan İngiltere topluluğun aralarında ticari uygulama yönünden birlik sağlamak amacıyla düzenledikleri direktifler (2) ile bağlıdır. Bu direktiflerde broker şöyle tanımlanmıştır.

"İş seçiminde tam bir serbesti ile hareket ederek, rizikoların sigorta ve reasüransını, sigorta veya reasürans taahhütlerinin araştırılmasını, sigorta veya reasürans sözleşmelerinin tamamlanmasını temin edici işleri ve gerektiği yerde bu sözleşmelerin, özellikle hasar, kayıp veya bedeni kazalar (yaralanma) halinde, idaresine ve uygulanmasına yardım etmeyi meslek edinen kişilerdir"

Brokerler herhangi bir sigorta şirketine sözleşme ile bağlı olmayıp, müşterilerinin vekili gibi hareket ederler. Mümkün olan en düşük fiata, en geniş teminatı sağlayacak şekilde kendi seçtikleri ya da müşterinin önerdiği bir sigorta şirketi ile sigortalı arasında aracılık görevi yaparlar. Genellikle, acenteden daha yüksek komisyonla çalışırlar. Buna karşılık brokerlere uygulanan profesyonellik sınavları, acentelere göre daha yüksek seviyededir.

Günümüzde İngiltere'de Brokerlik bölgesel ve fonksiyonel olarak ikiye bölünmektedir. Hayat branşı, genel sigorta branşlarından ayrılmıştır. Ayrıca belli branşlarda (kredi ve yatırım) uzmanlaşmış brokerlik faaliyetleri bulunmaktadır. Reasürans brokerliği ayrılmış durumdadır. Birçok büyük brokerlik şirketleri şubeler tesis etmek suretiyle risk analizi ve yönetimi hizmetleri de vermektedir.

(2) Direktif: A.T. Üyesi devletler belli başlı konularda aralarında uygulama yönünden birliği sağlamak amacıyla ilgili konularda uyulması gereken ve tabi olunacak hususları düzenlemek amacıyla oluşturulan kurallardır.

Acenta ve Broker'in karşılaştırılması

Acenta şirket adına hareket eder ve sigorta işlerinin sağlanması amacıyla şirketi temsil eder. Genellikle part-time çalışırlar. Brokerler ise sigortada uzman yalnız sigorta işi yapan kişilerdir. Genellikle sigortalının tarafında çalışırlar.

Acente yalnızca aracılık görevinde bulunur. Profesyonel ihmalleri nedeniyle dava edilemezler. Broker ise aracılık ve bilgi verme fonksiyonlarını iyi bir şekilde yerine getiremedikleri zaman bu yüzden doğan zarardan sorumludur.

Her ikisi de çalışmalarına karşılık komisyon alırlar. Fakat brokerin profesyonel konumu ve bundan doğan yükümlülüklerinden dolayı komisyon oranları acenteden yüksektir.

Acentelere belli sınırlar içinde yetki verilebilir. Poliçe kesmek, prim toplamak gibi. Brokerlerin yetkileri ise daha geniştir. Broker ve Acente her ikisi de aracılık kuralları ile bağlıdır.

Acenteler devlet denetimine tabi değildir. Brokerler ise denetime tabidir ve kayıt olma zorunlulukları vardır.

Acenteler Lloyds'la çalışamazlar. Brokerler ise aynı zamanda belli koşullar yerine getirmek şartı ile Lloyds brokeri olarak çalışma yetkisi alabilirler.

Brokerlere kanunen verilmiş görev ve sorumluluklar vardır. Acenteler için böyle bir durum yoktur. Şöyle ki;

- Broker sigortacıya karşı sigorta priminden sorumludur.
- Brokerin primi tahsil ettiğine dair teyidi sigortacıyı bağlar.
- Brokerin sigortalıya karşı, poliçe üzerinde prim ve kendi komisyonu nedeniyle rehin hakkı vardır.

5.3. İNGİLTERE'DE ARACILARIN DENETİMİ

İngiltere'de denetim serbestlik ve açıklık sistemi üzerine kurulmuştur. Murakabe sisteminin temel özellikleri belli sınırlar dahilinde şirketleri serbest bırakmak ve mali durumunun düzenli olarak halka açıklanmasıdır.

1970'li yıllarda bazı sigorta şirketlerinin iflası sonucu sigortalılar büyük zararlara uğradılar. Bunun üzerine sigortalıların korunması amacıyla 1977'de Sigorta Brokerleri tescil kanunu "The Insurance Brokers Registration Act" düzenlenerek 1981'de yürürlüğe girdi. Daha sonra bu kanuna dayanılarak "Insurance Brokers Registration Council (IBRC)" sigorta brokerleri tescil konseyi, ve "British Insurance Brokers Association" (BIIBA) İngiliz sigorta brokerleri birliği kuruldu. Bu kuruluşlardan IBRC brokerlerin kuruma kabulleri ve bu hususta kurallar koymak yönünde idari işler ile uğraşmakta ve ilgili kanuna göre bu birliğe brokerler üye olmak

zorundadır. BIIBA ise brokerler arasında dayanışmayı sağlayan ticari bir kurumdur. Sigorta brokerleri kayıt konseyi (IBRC) sigorta brokerleri ile ilgili üç prensip belirlemiştir. Bunlar,

- İşlerini her zaman en iyi şekilde yapmaya çalışacaklardır.
- Müşterilerinin isteklerini karşılamada mümkün olanın en iyisini temine çalışacaklardır. Müşterinin çıkarlarını öncelikle düşünecektir.
- Kendi adlarına yapacakları reklamasyonlarda abartıya kaçmayacak ve yanlış yönlendirmelere neden olunmayacaktır(3).

Sigorta Brokerleri kanununa göre ancak belirli bir bilgi ve tecrübe şartlarına uyan ve tescil olan araçlar "Sigorta Brokeri" ünvanını kullanabilecektir. Sigorta Brokeri olmadığı halde bu ünvanını kullanarak iş yapan araçlar için cezai yaptırımlar söz konusudur. Broker dışındaki araçlar bu kanun kapsamına girmemekte ve kontrolün dışında kalmaktadır. Ayrıca bunlar için uygulanacak cezai müeyyideler brokerlerden farklıdır.

Brokerler ile ilgili hükümler

A.T. direktiflerine (4) uygun olarak 1977'de yürürlüğe giren sigorta brokerleri kanunu ile kurulan komite tarafından brokerlerin denetimi yapılmaktadır. Bu kanun çeşitli yönetmeliklerle tamamlanmıştır. Bunlar,

- Broker olarak kayıt edilmenin şartları hakkında yönetmelik (Kayıt işlemleri)
- Sigorta Brokerlerinin işleyişi hakkında yönetmelik,
- Disiplin işlemleri hakkında yönetmelik,
- Profesyonel tazminat sigortası ve tazminleri hakkında yönetmelik,
- Muhasebe ve faaliyetler hakkında yönetmelik,
- "Sigorta Brokeri" ifadesinin kullanılması ile ilgili yönetmelik,

5.3.1. Broker olarak kayıt edilmenin koşulları

1977 tarihli Sigorta Brokerleri tescil kanununa göre aşağıdaki şartlarla ve konseyin de onayı ile sigorta brokerliğine kayıt edilir. (madde 3/1) Bir disiplin suçu nedeniyle sigorta brokerliğinden bir kere silinen biri yeniden kayıt olamaz (madde 16)

1. Mesleki bilgi ve yeterlilik koşulu

Konsey tarafından kabul görmüş bir İngiliz Eğitim Enstitüsünden veya

(3) H. COCKERELL, G, SHAW, Insurance Broking and Agency The Law and practise 7th Edition, London 1979 s;167.

(4) 13 Aralık 1976 tarihli ve 77/ 92 / EEC sayılı Avrupa Topluluğu Direktifleri.

İngiltere dışında mesleki bir Enstitüden diploma veya dereceye sahip olmalıdır.

2. Süre koşulu

Kişi pratik bilgi ve tecrübeye sahip ise herhangi bir mesleki eğitimi olmadan, 5 yıllık bir çalışma süresi yeterli sayılmaktadır.

Eğer bu kişi, komite tarafından tanınan bir mesleki eğitime de sahip ise bu çalışma süresi 3 yıla inmektedir. Dolayısıyla 3 yıllık pratik tecrübeye sahip bir kişi, konsey tarafından tanınmış ve bir yıllık bir sigorta eğitimi veren bir enstitüden diploma veya derece alması halinde 5 yılı doldurmadan (4 yılda) "sigorta brokeri" ifadesini kullanabilmektedir.

İyi hal koşulu

Broker olmak isteyen kişi tescil edilmeye uygun ve iyi bir karaktere sahip olma yönlerinden de Konseyi ikna etmelidir. Ayrıca iflas etmemiş olma şartı da aranır. (mad. 3/2-a)

Mali durumun isbatı

Mali durumun ispatı istenirse, bu kişi vatandaş olduğu veya faaliyette bulunacağı üye ülkedeki bankalarca tanzim olunacak belge ile mali durumlarını ispatlaması gerekir.

Tescil talebinin konsey tarafından reddi

Konsey red kararını vermeden önce, ilgili kişiye kendini savunması için imkan tanır. Red kararının verilmesi halinde, kişinin isteği üzerine kararın sebepleri yazılı olarak 7 gün içinde yazılı olarak tebliğ edilir. Kararın bildirilmesinden sonra 28 gün içinde adli mahkemelere itiraz etme hakkına sahiptir. Mahkeme tarafından verilen karar kesin ve nihaidir.

5.3.2. Broker'in görev ve sorumlulukları

Broker, önerdiği poliseyi veren sigorta şirketinin güvencesini kontrol etmelidir. İlerde sigorta şirketi hasarı ödeyemez ise müşterinin brokeri sorumlu tutup dava açma hakkı vardır. Ve tazminat isteme hakkı vardır. Bu nedenle broker şirketin konumunu, çalışmasını, nakit akışını, mali durumunu incelemelidir. Hatta müşteriye uygun görülen fakat poliçede bulunmayan eklenebilecek bir riskten dolayı bir hasar olduğu zaman müşteri tarafından sorumlu tutulabilir.

Broker, sigorta şirketine karşı doğru bilgi verilmesi konusunda sorumluluk taşır. Çok kötü bir riski iyi gösteremez. Ayrıca hasar olduğu zaman da sorumludur. Hem hasarın sebebini hem de tutarını doğru göstermek zorundadır. Bu durum sigorta şirketine kolaylık sağladığı gibi pek çok sorunun onlara gelmeden çözülmesini sağlar. Örneğin teminata girmeyecek bir hasar sigorta şirketine gitmez, müşteriye neden sigorta te-

minatı kapsamına girmediği, sigorta şirketinden neden talep edilmemesi gerektiğini anlatarak sigortalı ile sigortacı arasında tampon görevi görür.

Broker halka sigorta konusunda bilgi verir, ön tavsiyelerde bulunur. Müşterisinin en uygun şartlarla ve en uygun fiyatlarla sigorta olmasını sağlar. Eğer hatalı tavsiyelerde bulunursa veya ihmali varsa sigortalının göreceği zarardan sorumludur. Broker hata ve ihmalleri için kendini "mesleki sorumluluk sigortası" yaptırmak zorundadır. Broker kötü niyeti olmadan yaptığı hatalar da bu sorumluluk sigortası kapsamı içindedir. Broker'in bu sorumluluk sigortasını yaptırmaması halinde müşterisine verdiği zararları ödemekle sorumlu olduğu gibi mahkeme edilmesi halinde de itibarı düşecektir.

Broker sigortacıya karşı sigorta priminin ödenmemesinden sorumludur.

Brokerin kendi yetki sınırları içinde hareket etmesi koşuluyla verdiği kararlar sigortacıyı bağlar.

Brokerin sigortalıya karşı, kendi komisyonu nedeniyle prim üzerinde rehin hakkı vardır.

5.3.3. Brokerin disiplin işlemleri

İngiliz sigorta kanununa göre sigorta brokerleri kayıt konseyinin kayıtlı aracı-lara karşı disiplin işlemleri uygulama yetkisi vardır. Bu disiplin işlemleri kayıtlı olma-dığı halde brokerlik yapan kişilere uygulanan cezalardan farklıdır. Konsey kendisine iletilen iddiaları ele almak için Disiplin Komitesi (5) oluşturur.

- Brokerlik yapan kişinin yasaları ihlal etmekten dolayı suçlanması;
- Brokerlik yapan kişinin mesleğine yakışmayan tutum içinde olması,
- Üçüncü bir kişi tarafından brokerin veya emrinde çalışanlardan birinin şika-yet edilmesi,

Komitenin uygulayabileceği en ağır ceza brokerin kaydının iptal edilmesidir. Komite davanın özelliklerini inceler ve bir ön soruşturma yürütülür. Bu nedenle bir so-ruşturma komitesi (6) oluşturulur. Bu komite aracının adının silinmesine yeterli delil olmadığı kanaatine varırsa dava Disiplin Komitesince ele alınmaz.

Adının kayıttan silinmesine karar verilmiş broker kararın alınmasından 28 gün içinde adli mahkemeye itiraz etme hakkı vardır.

(5) Disiplin Komitesi'nin 11 üyesi vardır. Üyelerde n en az birinin sigorta aracı-sı olmama zorunluluğu vardır. Herhangi bir davada, soruşturma komitesinde yer almış olan üyenin Disiplin Komitesinde yer alması söz konusu değildir. Bu komitenin başkanlığına Kayıt Konseyi başkanı getirilemez.

(6) Soruşturma Komitesi kayıt konseyi tarafından oluşturulur ve azami 15 üyesi vardır. Bu üyelerin dışında kayıt konseyi başkanı ve Kayıt konseyinin 10 üyesi daha vardır. Üyelerinden en az üç tanesinin sigorta ara-cısı olmama şartı getirilmiştir.

Adı kayıt listesinden silinmiş olan araçlar, adlarının tekrar kayıt listesine alınması için başvuruyu ancak 10 ay sonra yapabilirler, ancak kayıtlara tekrar işlenebilmesi Disiplin Komitesine bağlıdır. Komitece bu karara varmak için adı kayıtlardan silindiği tarihten itibaren, aracının kişiliği ve tutumlarındaki değişiklikler incelenir. Komite uygun bulursa tekrar kaydolmasını sağlar aksi halde 10 ay sonra tekrar başvuru hakkı vardır. (7)

IX. SONUÇ

Sigortacılıkta devlet denetim ve düzenlemelerinin önemi yadsınamaz. Bu düzenlemelerin amacı sigortanın iyi işlenmesini sağlamaktır. Aksi halde sosyal ve ekonomik hayatta gelişmeyi engelleyici hükümler haline gelir. Ayrıca sigortacılık çok dinamik bir hizmet dalıdır. Bu nedenle zamanla değişen ihtiyaçlara hukuken cevap bulacak esneklikte olması gerekir.

Kanunlarımız, özellikle yerinde olmayan emredici hükümlerin çokluğu nedeniyle bu dinamizme ayak uydurmaktan yoksundur.

Bu incelemenin çeşitli yerlerinde değinilen hususlardan anlaşılması olacağı gibi, devletin sigortacılık faaliyetleri üzerinde bir denetimde bulunmasının temel nedeni ve asıl amacı sigortalıyı korumaktır. Devlet denetimine başka nedenler aramak veya amaçlar saptamaya çalışmak denetim kavramını doğru yoldan saptırıcı bir etki yapabilir. Ayrıca aşırı ve ölçüsüz denetimin yarardan çok zarar verdiği de anlaşılmıştır.

Bu nedenlerle araçların denetimi konusunun sigortacılığın geliştiği ülkelerde ne şekilde ele alındığını belirlemekte fayda vardır. Özellikle katılmayı düşündüğümüz Avrupa Topluluğu ve topluluk üyesi devletlerin bu konu ile ilgili yasal düzenlemelerin ana hatlarını dikkate almak bir zorunluluktur.

Sigortacılığın geliştiği Avrupa Topluluğu üyesi ülkelerde denetim sigortalıyı korumak amaçındadır. Bu nedenle sigorta araçları üzerindeki denetim sigortalının temsilcisi olan "Brokerler" üzerinde yoğunlaştırılmıştır. Ülkemizde de brokerlik sistemi yerleştirilmeye çalışılmalı ve bu konuda gereken yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Araçlar üzerindeki denetim özellikle kuruluş aşamasında sahip olmaları gereken nitelikleri ve yetenekleri açısından yapılmalıdır.

Sigorta araçlarının mesleki sorumluluk sigortasını yaptırmaları zorunlu olmalıdır.

Araçların, sigortalının veya sigortacının temsilcisi olmasına göre sahip olması gereken nitelikler belirlenmelidir. Bu konuda Avrupa Topluluğundaki aracılık koşulları ile ilgili düzenlemeler örnek alınmalıdır.

Gerek sigorta sektörü gerekse araçlar üzerindeki denetim açıklık ve saydamlık içinde serbestlikle birleşen bir sistem olmalıdır.

T.R.
MARMARA UNIVERSITY
INSTITUTE OF BANKING AND INSURANCE
DEPARTMENT OF INSURANCE

SUPERVISION OF INSURANCE INTERMEDIARIES
(THE REPUBLIC OF TURKEY AND BRITISH PRACTICE)

To the degree M.S.
by
GÜNAY AYDIN

Supervisor: ŞEVKİ KAYLAV

İstanbul, 1992

CONTENTS

PART ONE: CONCEPT OF INSURANCE

- 1.1. Definition of insurance
- 1.2. The functions of insurance
- 1.3. Application of insurance

PART TWO : INTERMEDIARIES

- 2.1. Agents
- 2.2. Producers
- 2.3. Brokers

PART THREE: SUPERVISION OF INSURANCE

- 3.1. Reasons of supervision
- 3.2. Purposes of supervision
- 3.3. System of supervision
- 3.4. Field of supervision
- 3.5. Supervision Organisation
 - 3.5.1. Insurance Supervisory Office
 - 3.5.1.1. Structure of organization
 - 3.5.1.2. Responsibilities f organization
 - 3.5.1.3. Duties of organization.
- 3.6. Other Commitees of the Control System
 - 3.6.1. Insurance control office
 - 3.6.2. Tariff Counal
 - 3.6.3. Association of reinsurance companies.
 - 3.6.4. National reinsurance monopoly company.

PART FOUR : SUPERVISION OF INSURANCE SECTOR

- 4.1. Supervision of Insurance Companies
- 4.2. Supervision of Insurance Intermediaries
 - 4.2.1. Agents
 - 4.2.1.1. Prerequisites for agents
 - 4.2.1.2. Authority of agents
 - 4.2.1.3. Rights of agents
 - 4.2.1.4. Liabilities of agents
 - 4.2.1.5. Responsibilities of insurer in respect of agent's behavior
 - 4.2.1.6. Penalties relative to agents

PART FIVE : SUPERVISION OF INTERMEDIARIES

5.1. INTERMEDIARIES IN ENGLAND

- 5.1.1. Agents
- 5.1.2. Brokers

5.2. SUPERVISION OF INSURANCE INTERMEDIARIES

- 5.2.1. Brokers' Regulation
- 5.2.2. Brokers' Duties and Responsibilities
- 5.2.3. Brokers' Disciplinary Penalties

CONCLUSION

SUMMARY

PART ONE: CONCEPT OF INSURANCE

1.1. DEFINITION OF INSURANCE

Insurance may be defined as a social device providing financial compensation for the effects of misfortune, the payments being made from the accumulated contributions of all parties participating in the scheme.

Insured will pay an assessed contribution (called a premium). In return, those insured will have the right to call on the fund for any appropriate payment should the insured event occur.

The purpose of insurance is thus the reeducation of the insured in the face of pure risks. But not all pure risks are susceptible to insurance; criteria must be fulfilled:

- There must be a large number
- The occurrence of the event insured against must be fortuitous.
- The peril must produce a loss definite in time and amount.
- There must not be an incalculable catastrophe hazard.
- Premium must be reasonable in relation to potential loss.

The scope of insurance will be considered under the following headings:

- Insurance of property: Theft, glass and material loss or damage, fire insurance are all within this category.

- Insurance of liability: Examples are general liability, employers and third parties liability.

- Insurance of the person: Life and personal accident insurance.

1.2. THE FUNCTION OF INSURANCE

The main function of insurance is the equitable distribution of the financial losses of the few over the many.

Insurance provides many obvious, and some less obvious benefits to the individual and society generally. These may be considered under several headings.

Reduction of losses: By action taken or recommendations made during the course of their business, insurers have a considerable effect on the reduction of losses, both in their incidence and extent.

Assistance to business enterprise: No large-scale enterprise could function were it not possible to transfer many of its risks to insurers. Without insurance, business men would have to put aside some of their capital resources against the possibility that one or another of these losses might happen. Not only, therefore is capital safe guarded by insurance, but it is also freed for the further development of business. Thus, insurance aids the business firm to achieve what it desires a consistency of trading results and an avoidance of wide fluctuations in experience. On such a stable basis business expansion and consolidation can be achieved.

Investment by insurers: Insurers have accumulated vast resources from the various insurance funds.

A means of saving: An insurance policy is a suitable way of providing for the future. This type of policy is found particularly in life assurance. Savings have a beneficial effect both for the individual and for the nation.

1.3. APPLICATION OF INSURANCE

The same general mechanism is used for the operation of all types of insurance. There are utmost variations in practice. The insurance mechanism will include certain necessary definitions of basic terms and indication of functions and interrelation of component parts of the mechanism.

The base of insurance is equitable distribution of the financial losses of the few over the many.

In insurance, each policyholder pays, in the form of a premium assessed by the insurer, and out of that fund are paid the losses suffered by any of the insured.

The insurer is thus management of the fund and the assessment of the equitable contributions to be paid by each of the contributors.

PART TWO: INTERMEDIARIES

2.1. AGENTS

Agents of the insurer. Agents introduce business to the insurer. The authority by the insurance.

Terms of the agency are embodied in a written agreement. Agency agreements may be express or implied.

Agent receives a commission from the insurer, for his services. This commission rates is different for different insurance branches and kinds of agent.

There are two kinds of agency regulated by law and regulation; These are a class agent and "b" class agents.

"A agent" is used to describe someone who is empowered to accept insurances on behalf of an insurer. He is debited and credited in account for their transactions on behalf of the insurer. He collects premiums and issues renewal receipts.

"B agent" These have very limited powers. They introduce business to the insurer, but here no authority to give cover, or otherwise to bind the insurer.

2.2. PRODUCERS

Persons who, acting with complete freedom as to their undertaking and give to know insured.

Their function is to introduce clients to their principal, the insurer, and they receive advice and instructions about policies available from an official of the company. Their authority is limited. They aren't authorized issue cover notes or collect to premiums. They act on behalf of the insurer.

They are not tied by agreement to anyone company. They are remunerated by commission for their services, but at lower rates than agents.

2.3. BROKERS

Insurance brokers profess to be experts in insurance They are full time specialists and offer advice and professional help in arranging insurance on behalf of their client. Anyone may request an insurance broker to act for him and the broker is required to seek the best terms possible for his client of the client can show that prejudice has been sustained because of the broker's professional negligence, possibly in giving faulty advice, he may collect damages

Although insurance brokers are almost invariably the agent of the insured, they are not remunerated by their clients, but receive a commission from the insurer in much the same way as agents. Because of their professional standing and the responsibility borne, commission rates for brokers are generally higher than agents.

There is a distinction between an agent and a broker an agent is one who normally acts on behalf of a company and his powers are limited by the terms of his appointment. These are generally that he shall represent the company for the purpose of procuring insurance business. A broker is a man holding himself out to the public to possess a knowledge of insurance and prepared to give advice and effect business in the most favourable manner for his clients.

An insurance broker is normally the agent of the insured, by whom he is employed for the purpose of effecting the insurance. He is subject to the common law of agency, which requires that he shall have a technical knowledge of the customs of his business. He must exercise reasonable care and skill in effecting the insurance. If he gives faulty advice and is negligent and the insured is prejudiced, he may render himself liable to an action for damages.

PART THREE: SUPERVISION OF INSURANCE

3.1. REASONS FOR SUPERVISION

The basic reason for governmental supervision (or regulation) of insurance is found in the fact that the whole value of the promise sold to the public by insurers lies in future performance.

The public, even in its more knowledgeable segments is generally ignorant of the meaning of insurance terms, the basic principles of the business, and the significance of insurance contracts, rates and financial statements.

When an insurer fails, the consequences for policyholders and third party claimants may be very serious indeed.

The state therefore has a general interest to see that insurance failures do not suddenly occur, and has taken specific steps to safeguard the interests of any person likely to be thus affected.

3.2. PURPOSES OF SUPERVISION

The prime purpose of governmental supervision is solvency, the continuing financial ability of insurers to meet their contractual obligations.

An insurer might be thoroughly sound financially and yet indulge in practices inimical to the public interest. It might write unfair contracts, deceive its insureds, indulge in sharp practice in settling claims or favor some of its insureds at the expense of others. Insureds receive fairer treatment than would otherwise be the case. Well managed insurers dealing equitably with their insureds are less subject to improper competition.

3.3. SYSTEM OF SUPERVISION

Usually, supervision of insurance sector uses three systems. These;

- Publicity system.
- Normative system.
- Material system.

3.4. FIELD OF SUPERVISION

Conditions and operations of insurers;

The annual statement analyzes assets and liabilities by kind, income by source, and disbursements by purpose. Exhibits of profit and loss and of changes in capital and surplus

by source included. Other exhibits support and analyze certain items of the main statement where the reasons for them are essential to an understanding of the insurer's condition or operations.

Solvency

Solvency of insurers is the prime purpose of state supervision, the insurance law and the state insurance department are particularly concerned with methods to that end.

- Assests : The law governs the investment of insurers in general, they are required to be of high quality in terms of safety; the insurance commissioner is charged with seeing that the investments conform to the law and that their valuation is accurate. The law provides that investments must be authorized or approved by the directors and that directors shall have no personal interest in the investments or inh their sale to the insurer.

- Liabilities : Insurers have many kinds of liabilities, taxes, bills outstanding, losses agreed upon but unpaid, and dividends declared but unpaid. But their principal liabilities are peculiar to the insurance business, reserves for future losses, for loss-adjustment expenses, and for unearned premiums.

The calculation of reserves is largely a matter of applying formulas incorporated in statutes or set up by insurance commissioners.

Practices of Insurers,

Contracts, expenses, advertising, unfair trade practices, complaints. etc. are controlled with a view as to safety and propriety.

3.5. SUPERVISION ORGANISATION

3.5.1. Insurance Supervision Office

3.5.1.1. The structure of I.S.O.

In the office there is a hiearchy such that president, members and technical personnel (actuary, specialist, and their assistants) and other staff. President and members are appointed for three year period. Of insurance companies provide founds for the supervising office.

3.5.1.2. The responsibility of I.S.O.

- Supervision and control
- Reform

I.S.O. has a administrative authority. Prime authority rests nith the prime Minister. The state council is the supreme court over this office.

3.5.1.3. The function of I.S.O.

The office controls the insurance companies, reinsurance companies, and brokers and agents by means of technical, financial and administrative procedures.

The office mainly controls that insurance companies work according to the rules in law. They must consider the general insurance conditions.

In the materialistic goverment system, insurance supervision office has two authories.

- Norm making
- Decision making

3.6. OTHER COMMITTEES IN CONTROL SYSTEM

3.6.1. Insurance control office

The purpose of this office is education about insurance law and tariff system and regulations. The system is explaining this office's idea.

3.6.2. The committees of tariff

There established for preparing tariffs and regulations and clauses.

3.6.3. The insurance and reinsurance company associations

It is established for improving insurance and increasing the relationship between companies.

PART FOUR: SUPERVISION FOR PROTECTION OF THE INSURED

Regulation and supervision of the state is to give insureds the benefit of protection. Supervision specially for intermediaries must be made before hand; and for insurance companies must be made after work.

4.1. SUPERVISION OF INSURANCE INTERMEDIARIES

Intermediaries have to be of or educational level of and standart of professional training. This will include his level of insurance knowledge and his experience to sell and service insurance policies within the provisions of the code.

4.2. SUPERVISION OF INSURANCE COMPANIES

Supervision of insurer to be define catagory.

-Condition and operations of insurers: The annual statement analyzes, examinations of reports, valuation of assest and liabilities.

-Solvency: Investment of insurers, liabilities of insurers, deposits, dividents,

-Insolvency : Conservation and rehabilititation, liquidation.

-Practices of insurer : Contracts, premium rates, rebating, advertising, unfair trade practices complaints.

4.2.1. Agents

An agency may be created formally or informally. Usually agent makes a written application for an agency. But equally an agency may be forbad ehraught oral agreement. Grimal insurance agreemes indicate; what the scope of the agent's authority is either actually or as it appears to the third party; and whether the agent is acting within the scope of his actual or apparent authority.

4.2..2. Authority of agent

The scope of the authority of an agent depends on his terms of appointment, and on instructions given to him by the principal. Authority may be implied as well as express. The agent has no authority to give cover for the class of business concerned, but it was shown that similar actions in the past by the agent for different types of insurance had been confirmed by them. It was therefore held that the agent had implied authority to issue the cover on behalf of the insurer, who thus had to meet the claim.

4.2.3. Rights of agent

The agent is entitled to the agreed payment (in insurance usually by commission) for his services. He may also be entitled to receive reimbursement of any payment properly

made on behalf of his principal, e.g. insurers allow certain agents a sum for postages and similar out of pocket expenses.

The agent is entitled to indemnity for any expenses, losses or liabilities incurred by him, as the result of usages, if reasonable, of the market in which he had to deal on behalf of his principal.

Even as the result of unreasonable usages, if the principal knew of them.

Whether the parties intended that commission should continue to be payable after the agency has terminated is a matter of construction of the agency contract. It seems that a right to commission will be more readily assumed in that of a servant.

4.2.4. Duties and Liabilities of agent

Duties: An agent must act with reasonable care and skill and must comply exactly with any instructions given to him if he cannot comply with any such instructions, he must promptly inform his principal.

The agent appointed by contract is bound to act in conformity with his contract. He must not exceed his authority.

There is an implied term in a contract of agency that the agent will carry out his duties with reasonable diligence and keep his principal informed. If he cannot perform his part he must inform his principal in reasonable time.

Liabilities: An agent's liabilities arise in three ways under the law of contract, the criminal law and law of tort, of the agent purported to act in his own behalf and not for a principal, ratification is ineffective, and the agent is personally liable under the contract.

In general an agent who contracts solely on behalf of a principal cannot sue the third party on the contract. But where he pays money on his principal's behalf to a third party under a mistake of fact or for a consideration that fails or in other circumstances where the third party is liable to repay it he may sue for its return.

4.2.5. Responsibilities of insurer than agent's behaviour

Anyone who commits a criminal act in the course of his work as a servant or agent is personally liable for the consequences.

The agent is the principal's servant, acting for his employment, the principal is liable if the servant has committed, a wrongful act which has been authorised by the employer.

The agent must act in good faith and with the reasonable care that may be expected of him in complying with instructions. They are bound to inform their principal if unable to comply with instructions.

4.2.6. Termination of the agency

Apart from these special cases the actual authority of an agent can be terminated in a number of ways;

- by agreement
- by the expiration of a reasonable period
- by the happening of any event that frustrates the agency
- by death, insanity or bankruptcy

- by the notice of revocation or renunciation by either party even though it be in breach of contract.

Apparent authority may subsist after actual authority has ceased. If a principal by words or conduct permits it to be represented that an agent still has authority then, except in the case of principal's death or bankruptcy.

The principal will be liable to a third party who did not know of the determination of authority and relied on the principal's representations.

The insurer should also take appropriate steps to advise anyone who might deal with the agent thinking him still to be the insurer's representative. If these steps are not taken, the insurer may still be bound by the former agent's actions, provided the third parties have acted in good faith.

PART FIVE: SUPERVISION OF INTERMEDIARIES

5.1. INTERMEDIARIES IN ENGLAND

5.1. Agents

The majority of insurance agents in this country are not primarily engaged in insurance. They are appointed agent on a part-time basis because, usually from their own profession. They are in a position to introduce business to the insurer. Thus, it is extremely common for accountants, garage proprietors, shopkeepers and the like to hold an agency appointment, often with more than one company. Because they are not professionals in insurance, they are not expected to have detailed technical knowledge of the business.

Types of agent: According to the terms of their appointment insurance agents may be;

Cash agents: These have very limited powers indeed. As the name indicates, they are not allowed credit, transactions are for immediate payment.

Credit agent: These have slightly wider powers and may within certain limits be authorised to commit the insurer. They are debited and credited in account for their transactions on behalf of the insurer.

Own case agents: These are invariably credit agent, who merely introduce their own insurance to the insurer.

A more important commercial justification of the "own case" agent is the element of competition, whereby not granting such a concession could well mean the loss of the business to another insurer who would.

5.1.2. Brokers

Unlike insurance agent. Insurance brokers profess to be expert in insurance. They are full-time specialist and offer advice and professional help in arranging insurance on behalf of their clients. Anyone may request an insurance broker to act for him and the broker is required to seek the best terms possible for his clients. As a professional man, he may be liable for damages if his client can show that prejudice has been sustained because of the broker's professional negligence, possibly in giving faulty advice.

Rather strangely, although insurance brokers are almost invariably the agent of the insured, they are not remunerated by their client, but receive a commission from the insurer in much the same way as agents. Because of their professional standing and the responsibility borne, commission rates for brokers are generally higher than for agents.

5.2. SUPERVISION OF INSURANCE INTERMEDIARIES

The events leading up to the passing of the Insurance Brokers (Registration) Act 1977 and effect of the act was to reserve to the title "insurance broker" to those

intermediaries who were prepared to conform to the other regulatory demands of the legislation.

When the act is fully operative the use of the description "insurance broker" will be confined to registered brokers who fulfil certain requirements as knowledge or experience and whose clients are protected against loss arising out of the broker's insolvency or professional negligence.

The government rejected regulation of agents because of the cost of any system and the wide variety of agents. It believes that to make agent at all times the reason for the company for which they act would have several advantages for consumers without laying any unbearable burden on the insurer. However, this carries with it the corollary that insurance should not be sold by agents except within the terms of... an agency agreement.

5.2.1. Brokers Regulation

Brokers possess a qualification that is recognised by the Insurance Brokers Registration Council (IBRC) obtained after receiving instruction from an approved institution. The council has the power to approve institutions and qualifications and has the on going duty, to inform itself that the standards are appropriate for continued recognition. Alternatively, the council can allow registration by means of length of service as "broker" There are also additional methods showing a combination of educational qualifications together with suitable lengths of service. Broker's knowledge and practical experience of insurance business is comparable to that of a person who has carried on the business of an insurance broker for a period of five years, or three years together with some recognized qualification.

In addition to whatever route is chosen the applicant must also satisfy the council as to his character and suitability to be a registered insurance broker.

5.2.2. Brokers' Duties And Responsibility

It is the duty of the broker, when requested by the client, to explain the differences, costs and principal types of insurance to his client, highlight which are in his opinion most suited to the client's needs. In order to be in a position to fulfil this task, the broker must have access to a sufficient range of insurers in order to show that he is conversant with products on the market.

A broker should not disclose any information given to him by his client except in the normal course of negotiating, maintaining or renewing the policy unless the client has given permission. This is particularly important because if the client has met his obligations under the of full disclosure, the broker will have, for instance, a record of criminal conviction. It is most important that these should not fall into wrong hands.

Where a broker fails in his duty to advise, he would expose himself to an action in negligence.

The broker is the client's agent and there should be full disclosure. If an insurer wrote to a broker who was handling his client's claim, alleging misrepresentation or fraud, it should be made known to the client so that he can attempt to refute it.

Council would regard as failures sufficient to sustain an allegation of unprofessional conduct. Those examples follow three general principles:

- Insurance brokers shall at all times conduct their business with utmost good faith and integrity;
- they shall do everything possible to satisfy the insurance needs of their clients and

shall place the interests of their clients and shall place the interests of their clients and shall place the interests of client before all other considerations.

- statements made by or on behalf of insurance brokers when advertising shall not be misleading or extravagant.

5.2.3. Brokers' Disciplinary Penalties

In this field or tort liability brokers who act as financial advisers and consultants may incur liability if their advice on investment is followed and loss is suffered. If the investment is, say an equity linked policy, brokers may be liable under the general control law.

CONCLUSION

This topic was pointed out in the preceding chapter titles control of intermediaries purpose protect of insured. Of great importance from the point of view of consumer protection is different represent insurer and represent insured. Agent who represent; insurers an employee of a particular company. The insurer will have to agree with an intermediary, his exact status. Broker represent insured and represent more than one company. Broker concerned will have to know of other involvement and agree on the status held. Brokers will be responsible for producing their own certificates an agent of the company for which the company accepts responsibility for the advice he provides and for the arranging of insured. On this occasion, state who must supervision on broker for protect of insured.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

KANUNLAR-YÖNETMELİKLER VE TÜZÜKLER

- 7397 sayılı sigorta şirketlerinin murakabesi kanunu
- Türk Ticaret Kanunu
- Borçlar Kanunu
- 1927 tarihli 1160 sayılı Mükerrer Sigorta İnhisari hakkındaki kanun
- 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
- 2920 sayılı Hava Seyrisefer Kanunu
- Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin kuruluş ve çalışmalarına dair yönetmelik (RG 21 Haziran 1988, 19849) ile bu yönetmelikte değişiklik yapılmasına dair yönetmelik (RG 10 Aralık 1988, 20015)
- Sigorta ve Reasürans Aracıları hakkındaki yönetmelik (24 10 1991 tarihli ve 21031 sayılı resmi gazete)
- Sigorta Prodükörleri Hakkındaki Yönetmelik (RG 14 Kasım 1963, 11555)
- Sigorta Tetkik Kurulu ve Tarife Komiteleri Yönetmeliği (RG 19 Haziran 1965, 12027)
- Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin çalışma esas ve usulleri hakkında Yönetmelik (RG 30 Ocak 1989, 20065)
- Sigorta Murakabe Kurulu Tüzüğü (RG 12 Eylül 1962, 11204)
- Sigorta Murakabe Kurulu Personel Yönetmeliği. (20.3.1979)
- Ticaret Bakanlığınca çıkarılan "Komisyonlar" ile ilgili sirküler (18 Ağustos 1972, 72/1 sayılı)

KİTAPLAR

ANGEL, F. Joseph : Insurance, Prencipler and Practices, The Ronald Pres Co.

Newyork, 1959

ARSEVEN, Haydar : Sigorta Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul. 1990

ATABEK, Reşat : Sigorta Hukuku, İst, 1950 Sigorta İstihsal Organları Hukuku, İstanbul. 1968

ATASAGUN, Emin : Türkiye'de Sigortacılığın Gerçek Yönü, Güryay Matbaacılık, İstanbul. 1978

BLANCHARD, H. Ralph : Risk and Insurance, University of Nebraska Press, Londo, 1965

BOZER, Ali : Sigorta Hukuku, Ankara, 1981

ÇETİNOĞLU, Muharrem : Türkiye'de Sigortacılık (Teknik Esaslar Üzerine İnceleme) Doktora Tezi, İstanbul. 1965

C.I.I. : Element of Insurance, Londra, C.I.I. Tuition Service, No. 51, Londra, 1971

COCKEREL, Hugh

SHAW, Gordon : Insurance Broking and Agency The Law and The Practice, London, 1979

DAMCI, Adnan : Sigorta Şirketlerinin Murakabesi, Ankara, 1968

ESEN, Nuri : Sigorta Nedir, İstanbul. 1944

GÜN, Akıl : Sigorta Rehberi, İstanbul. 1942

HANSEL, D. S. : FCII, Elements of Insurance, The M-E Handbook Series, London, 1985

HODGIN, R.W. : Protection of insured, Lloyd's of London Press Ltd. 1989

HORULOĞLU, S. Hüseyin : Sigorta Şirketlerinin Murakabesi, İstanbul. 1976

KENDER, Rayegân : Türk Hukukunda Devletin Sigorta Şirketlerini Murakabesi, Ankara, 1968 Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Ens.

Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku Filiz Kitabevi, İstanbul. 1990

KÜLÜNK, Halim: Cumhuriyetin 50. yılında sigortacılığımız, Sigorta Murakabe Kurulu Yayını No. 15 İstanbul. 1974.

MEHR, I. Robert

CAMMACH, Emerson : Principles of Insurance, Fourth Ed. Irwin Inc. Honewood Illinois, 1967

MOWBRAY, Albert H. : Çev. Bedi Yazıcı, Riziko ve Sigorta Mukaveleleri, Ülkü Matbaası, İstanbul. 1942

NEYZİ, Ali : Sigorta Sorunu, İstanbul. 1972

NOMER, Cahit : Sigorta Genel Prensipleri ve Reasürans İstanbul. 1977

NOMER, Ergin ve

ESKİYURT, Özer : Avrupa Sözleşmeleri, İstanbul. 1975

PEKİNER, Kâmuran : Sigorta İşletmeciliği, İstanbul. Ün. Yayını No: 1904, İstanbul. 1974

PETERS, L. Ronald : UK Retail Insurance Broker, Handbook London, 1989

REGEL, Robert

MİLLER, S. Jerome : Insurance Principles and Practices Prentice Hall Inc, New-Jersey, 1966

SEDAT, Sağlam : Sigorta Muhasebesi, Anıl Yayınevi, İstanbul. 1987

SOYTÜRK, Neşe : Türkiye'de Sigorta Şirketlerinin İstihsal Teşkilatı, Sigorta Murakabe Kurulu Uzmanlık Tezi, İstanbul. 1989

SUMER, Adnan : Sigorta Prensipleri, Basılmamış Ders notları, İstanbul. 1970

YALINKILINÇER, Aziz : Sigorta Şirketlerinin Solvabilite Sorunu Sigorta Murakabe Kurulu, Uzmanlık Tezi 1989

MAKALELER

ARSEVEN, Haydar : "Hukukcu gözü ile Sigorta ve Reasürans Aracıları Yönetmeliği", Sigorta Dünyası sayı: 340, 1988

KAHYA, Mehmet : "Mecburi hale getirilmesi düşünülen sigortalar", Sigorta Dergisi, Sayı: 9 1990

YAZICI, Bedi :-"Sigortacılığımızın Öyküsü", Sigorta Dünyası, Sayı: 363-367, 1990

- "Denetim Felsefesi", Sigorta Dünyası, Sayı: 14, 1991

- "Sigorta Denetim Kanunu Tasarısı", Sigorta Dergisi eki, İstanbul. 1990

E K

Ek 1:

Sigorta aracılarının denetimi

7397 sayılı sigorta murakebe kanununun 25, 26, 27, 30 ve 32. maddelerinde istihsal organları ile ilgili hükümler düzenlenmiştir. Aynı kanununun 48, 51, 53, 54 ve 58. maddelerinde cezai hükümler düzenlenmiştir.

Sigorta Murakebe Kurulu tüzüğünün istihsal organlarına ilişkin 10,11,12,13,20, 21,35 ve 37. maddeleri (12/9/1988 tarihli ve 11204 sayılı Resmi Gazete) .

Sigorta ve reasürans araçları hakkındaki yönetmelik (24/10/1991 tarih ve 21031 sayılı Resmi Gazete).

Sigorta Murakebe Kanunu'nun 26. maddesine istinaden çıkarılan 10/12/1988 tarih ve 20015 sayılı Resmi Gazete ile yayınlanan istihsal organlarına verilecek azami komisyon hadleri ile prim tahsilleri ve ödeme sürelerine ait Ticaret Bakanlığına ait sirküler.

Ticaret Bakanlığınca istihsal organları ile ilgili olarak yayınlanan sirküler ve bildiriler. TTK'nın 1267. maddesi .

Acentelik ile ilgili özel hükümler:

SM kanununun 9. maddesi, TTK'nun 116'dan 134'e kadar olan maddeleri,

Acentelik, TTK'nun madde 12/12'ye göre ticarethane sayılmaktadır. Bu nedenle tacirlerin tâbi olduğu hükümler acenteler için de uygulanır.

SM kanunu ve TTK'da acentelik ile ilgili bölümünde hüküm bulunmayan hallerde aracı acente (B) için tellallık Akit yapan araçlar için (A) komisyon hükümleri bunlarda da boşluk bulunması halinde vekalet hükümleri uygulanır.

Acenta ile şirket arasında düzenlenen acentelik mukavelesi de kaynak oluşturur.

Prodüktörler ile ilgili özel hükümler:

Prodüktörlerin vasıfları, çalışma şekli ve şartları ve bağlı olacakları murakabe esasları Türkiye Sigorta ve Reasürans şirketleri Birliği tarafından hazırlanıp, sanayi ve Ticaret Bakanlığınca onaylanan yönetmelikte düzenlenmiştir.

SM kanununun 37. maddesi, TK'nun 100 ve 115. maddeleri ve TK'nun 12/10. maddelerinde düzenlenmiştir.

Bu özel hükümler saklı olmak şartı ile TTK'nun 117. maddesinde yer alan hüküm nedeniyle sigorta prodüktörleri hakkında bu kanunun "acentelik" e dair 8. faslı hükümleri ile TTK'nun 116. maddesine istinaden bu fasılda da hüküm bulunmayan hallerde "tellallık" ve bunda da hüküm bulunmayan hallerde ise vekalet hükümleri uygulanır.